

**Національний університет «Чернігівський колегіум»
імені Т. Г. Шевченка**

Факультет дошкільної, початкової освіти і мистецтв
Кафедра дошкільної та початкової освіти

Кваліфікаційна робота

освітнього ступеня: «магістр»

на тему

**«РОЗВИТОК SOFT SKILLS У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО
ВІКУ»**

Виконала:
студентка VI курсу, 63 групи
Спеціальності 012 «Дошкільна освіта»
Ігнатенко Оксана Анатоліївна

Науковий керівник:
кандидат педагогічних наук,
старший викладач Смолянко Юлія
Миколаївна

Роботу подано до розгляду «___» _____ 2021 року.

Студентка

(підпис)

Ігнатенко О.А.

(прізвище та ініціали)

Науковий керівник

(підпис)

Смолянко Ю. М.

(прізвище та ініціали)

Кваліфікаційна робота розглянута на засідання кафедри *дошкільної та початкової освіти*

протокол № _____ від «___» _____ 2021 р.

Студентка допускається до захисту даної роботи в екзаменаційній комісії.

Зав. кафедри

(підпис)

(прізвище та ініціали)

Ірина ТУРЧИНА

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	5
ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТОК SOFT SKILLS У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ.....	11
1.1. Навички XXI століття: аналітичний огляд виникнення та перспективи розвитку soft skills.....	11
1.2. SOFT SKILLS дітей дошкільного віку як державна політика....	15
1.3. Особливості розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.....	22
Висновки до першого розділу.....	28
Список використаних джерел до розділу 1.....	30
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ.....	33
2.1. Навички 4К: командна праця дітей старшого дошкільного віку.....	33
2.2. Педагогічні умови ефективності розвитку soft skills командної праці у дітей старшого дошкільного віку.....	39
2.3. Компоненти, критерії та рівні сформованості soft skills у дітей старшого дошкільного віку.....	45
Висновки до другого розділу.....	54
Список використаних джерел до розділу 2.....	57

**РОЗДІЛ 3. ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА
ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS
У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО.....60**

3.1. Діагностика рівнів сформованості soft skills до командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.....60

3.2. Реалізація педагогічних умов сформованості м'яких навичок до командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.....66

3.3. Зміст та аналіз результатів формувального етапу експерименту.....77

Висновки до третього розділу.....85

ВИСНОВКИ.....88

Список використаних джерел до розділу 3.....93

ДОДАТКИ.....95

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗДО – заклад дошкільної освіти;

ЗВО – заклад вищої освіти;

ДО – дошкільна освіта;

ЕГ – експериментальна група;

КГ – контрольна група;

МОН України – Міністерство освіти і науки України;

ОС – освітній ступінь;

ПК – професійна культура;

ЗУН – знання, уміння, навички;

ДСДО – Державний стандарт дошкільної освіти;

БКДО - Базовий компонент дошкільної освіти

НУШ – Нова українська школа

ВСТУП

Актуальність теми дослідження. У сучасному світі підготовка людини до нових умов життя орієнтується на навички міжособистісного спілкування (interpersonal skills), особистісний потенціал (personal qualities), навички побудови кар'єри (career attributes) тощо. Усі зміни спонукають до розвитку нових тенденцій в системі освіти, до створення сучасних освітніх технологій та пошуку сучасних освітніх програм. При цьому роль фахівця дошкільної освіти залишається головною, адже він сприяє формуванню в дітей дошкільного віку «навичок (soft skills) XXI століття».

База soft skills формується ще в ранньому дитинстві та розвивається протягом усього життя. Тому особливо важливо вибудувати міцний фундамент для soft skills у дітей старшого дошкільного віку. Розвиток м'яких навичок із раннього віку – це формування основи для подальшого самовдосконалення дитини. Сучасною технологією розвитку у дітей навичок командної взаємодії є метод тимбілдінгу, що спрямований на розвиток практичних умінь дітей працювати в команді.

Законодавчо-нормативне підґрунтя функціонування сучасної системи дошкільної освіти визначається державними документами: Законами України «Про дошкільну освіту» (2021) [144], «Про освіту» (2021) [147]; «Про вищу освіту» (2021) [143], Базовим компонентом дошкільної освіти (2021) [6], Програма освітнього альянсу «Партнерство з навчання у XXI столітті» (2021 р.), наказом Міністерства освіти й науки України щодо проекту СЕНН (або SEE Learning), чинних програм розвитку дітей «Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років», «Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля», «Я у світі», наказ про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» (18.11.2019 р.) та ін.

Дослідженням проблем «гнучких навичок» (soft skills) займалися Н. Гавриш, К. Крутій, О. Барінова, Е. Гайдученко, А. Марушев, В. Давидова, В. Жадько, А. Чуркіна, Д. Іванов, І. Канардов, І. Клюковська, Н. Мірошніченко, М. Новиков, А. Чошанов, Л. Чуланова, Є. Павлова, Ю. Портланд, О. Сосницька та ін.

Зауважимо, що на сьогодні недостатньо дослідженою є проблема розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку. Водночас у практиці вищої школи наявна низка суперечностей, які необхідно розв'язати, між як-от:

– новою парадигмою вищої педагогічної освіти, спрямованою на підготовку компетентного і висококультурного фахівця дошкільної освіти та недостатнім рівнем розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку;

– необхідністю підвищення рівня загальної підготовки дитини до нових умов життя та відсутністю програмно-методичного супроводу їх підготовки;

– освітніми вимогами щодо підготовки дітей старшого дошкільного віку та відсутністю науково обґрунтованих педагогічних умов розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Подолання виявлених суперечностей обумовлює потребу наукового осмислення та вирішення проблеми розвитку soft skills (до командної праці) дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Ураховуючи науково-практичну значимість та актуальність окресленої проблеми, її недостатню теоретичну розробленість і нагальну необхідність розв'язати виявлені суперечності обумовили вибір теми дослідження: **«Розвиток soft skills дітей старшого дошкільного віку»**.

Мета та завдання дослідження. *Мета дослідження* – теоретично обґрунтувати й експериментально перевірити ефективність педагогічних умов розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Для досягнення мети дослідження визначено такі *завдання*:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури з'ясувати стан розроблення проблеми та конкретизувати сутність основних понять дослідження «розвиток soft skills дітей старшого дошкільного віку»; уточнити зміст понять «soft skills», «hard skills», «командна праця».

2. Виявити критерії, показники та схарактеризувати рівні сформованості м'яких навичок командної праці у дітей старшого дошкільного віку.

3. Визначити, теоретично обґрунтувати та експериментально перевірити ефективність педагогічних умов розвитку soft skills (до командної праці) дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

4. Розробити, теоретично обґрунтувати й апробувати ефективність експериментальної методики розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Об'єкт дослідження – розвиток soft skills командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Предмет дослідження – зміст та експериментальна методика розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку.

Для розв'язання поставлених завдань і досягнення мети на всіх етапах дослідження використано такі **методи дослідження**:

– *теоретичні*: теоретичний аналіз і узагальнення психолого-педагогічної, філософської, навчально-методичної та фахової літератури з проблеми дослідження; порівняльний аналіз нормативних документів із дошкільного фаху; систематизація, узагальнення науково-теоретичних та дослідних даних з метою обґрунтування сутності феномену «розвиток soft skills дітей старшого дошкільного віку»;

– *емпіричні*: педагогічне спостереження, бесіди зі студентами, викладачами закладів вищої освіти, вихователями закладів дошкільної освіти, вихователями-методистами; анкетування студентів та працівників закладів дошкільної освіти з метою вивчення стану сформованості рівнів розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку; опитування;

самооцінювання; розв'язання вихователями ЗДО професійно-спрямованих ситуацій та педагогічних задач, що моделюють типові ситуації, які виникають у реальній практиці професійної діяльності вихователя закладу дошкільної освіти; педагогічний експеримент (констатувальний і формувальний етапи) з урахуванням теоретично обґрунтованих педагогічних умов для експериментальної перевірки ефективності.

– *статистичні*: методи обробки експериментальних даних для кількісного та якісного аналізу, підтвердження вірогідності отриманих емпіричних результатів.

Практичне значення отриманих результатів дослідження полягає в тому, що розроблено та апробовано діагностувальну й експериментальну методики розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку; навчально-методичний супровід процесу розвитку soft skills (до командної праці) дітей старшого дошкільного віку (система вправ, ситуацій, ігор, інструменти розвитку навичок командної роботи; соціоігрові методи організації дітей, спортивний тимбілдинг) щодо формування умінь дітей до командної праці, завдання для самостійної роботи, критерії оцінювання, методичні рекомендації, глосарій тощо); розроблено тренінг «Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку» та «Основи використання технології тимбілдингу у ЗДО»; увпроваджено у діяльність закладів дошкільної освіти педагогічних умов та діагностувальної методики розвитку м'яких командної праці навичок у дітей старшого дошкільного віку. Розроблено практичний poradnik для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів «Командна робота: як допомогти дошкільникам набути м'яких навичок», складений за матеріалами кваліфікаційної роботи.

Матеріали дослідження можуть бути використані викладачами закладів вищої освіти; вихователями закладів дошкільної освіти у площині практичної діяльності та студентами – майбутніми фахівцями дошкільної освіти під час професійної підготовки в освітньому процесі закладів вищої освіти.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження з даної теми неодноразово викладали та обговорювали на науково-практичних та міжнародних конференціях різного рівня, серед яких:

– *міжнародні*: Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка (Дрогобич, 2021);

– *усеукраїнські*: Синергія формальної, неформальної та дуальної освіти майбутніх фахівців дошкільної та початкової освіти (Чернігів, 2021);

– *засіданні методичного об'єднання* «Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку» в освітньому процесі діяльності Чернігівського обласного Палацу дітей та юнацтва для керівників гуртка організованої пізнавально-розвивальної діяльності дітей дошкільного віку студія «Малятко».

Публікації. Результати дослідження висвітлено у 3 наукових працях, зокрема: 1 статті у науковому фаховому виданні України з педагогічних наук; 1 тези доповідей та 1 практичний poradnik.

Структура та обсяг дисертації. Робота складається з переліку умовних позначень, вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (67 найменувань, з них іноземною мовою – 7), 5 додатків на 18 сторінках. Загальний обсяг кваліфікаційної роботи становить 115 сторінок, з них основного тексту – 90 сторінок. Робота містить 8 таблиць, 3 рисунки.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ РОЗВИТОК SOFT SKILLS У ДІТЕЙ ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ

1.1. Навички XXI століття: аналітичний огляд виникнення та перспективи розвитку SOFT SKILLS

«Для того, щоб мати майбутнє,
потрібно бути готовим зробити щось нове»

Пітер Друкер

На сьогоднішній день світ змінюється, прискорюється й соціально-економічне розвиток суспільства. Щоб сучасному фахівцю дошкільної освіти встигати за всіма новітніми змінами, необхідно постійно розвивати себе. Це необхідно для того, щоб успішно досягати поставлених цілей, грамотно використовувати навички, знання і здібності в професійній діяльності та бути конкурентоспроможним фахівцем. Саме вихователь закладу дошкільної освіти сприяє формуванню в дітей дошкільного віку «навичок (Soft Skills) XXI століття».

У 90-і рр. XX століття починає вживатися поняття «soft skills» в наукових працях. Одними з перших до нього звертаються американські та німецькі фахівці в галузі управління, пізніше воно з'являється в працях вітчизняних і зарубіжних представників бізнесу і освіти [18].

Узагальнюючи вищезазначене, можна стверджувати, що «м'які» (soft skills) навички пов'язані з «жорсткими» навичками (hard skills), що забезпечують виконання професійних дій. При цьому «жорсткі» навички гарантують тільки 15% успіху, в той час як інші 85% залежать від «м'яких» навичок. На відміну від «жорстких» навичок, що можна сформувати та розвивати згодом, «м'які» навички складніше сформувати [20].

Дослідженням проблем «гнучких навичок» займалися Н. Гавриш, К. Крутій, Барінова О., Гайдученко Е., Марушев А., Давидова В., Жадько В., Чуркіна А., Іванов Д., Канардов І., Клюковська І., Мірошніченко Н., Новиков М., Чошанов А., Чуланова Л., Павлова Є., Портланд Ю., Сосницька О. та ін.

Вирішити життєві виклики в змозі компетентний випускник закладу освіти, який здатний самостійно приймати рішення щодо побудови й реалізації професійної кар'єри, скоригувати за потреби цілі і задачі професійного зростання на певному віковому етапі, стійко та впевнено вирішувати проблеми, не зупинятися на невдачах і перешкодах, а розцінювати їх як можливість набуття життєвого досвіду [9].

Сутність поняття «soft skills» по-різному трактується дослідниками в науковій літературі. Науковці розглядають цей термін як «вміння успішно взаємодіяти з оточенням, що охоплює ряд універсальних або некогнітивних компетенцій» (К. О. Коваль, К. Й. Перез Мейя, І. Ясна та ін.). До переліку soft skills належать вміння ефективно працювати в команді, здійснювати міжособистісне спілкування, критично мислити, оцінювати та приймати рішення, вирішувати складні проблеми [6;7]. За останні 20 років концепція «soft skills» стала невід'ємною складовою світового ринку праці у найрізноманітніших сферах економіки та суспільства.

У науково-педагогічній літературі поняття «soft skills» зіставляють до таких термінів як «people skills» (навички спілкування з людьми), «key skills» (основні навички), «skills for social progress» (навички для соціального розвитку), «life skills» (життєві навички), «non-«employability skills» (навички для працевлаштування), «professional skills» (непрофесійні навички). Поняття «м'які» навички прийнято розглядати в доповненні до технічних (hard skills), «жорстких» навичок (technical skills), тобто професійних навичок, що забезпечують виконання фахових завдань (Arkansas Department of Education, 2007).

Було прийнято низку документів, що дозволяють увести уніфіковану класифікацію «soft skills»: Європейські ініціативи з розвитку навичок

включали «Rethinking Education» - консультування країн-членів ЄС щодо інвестування в розвиток навичок для отримання оптимальних соціально-економічних результатів. Упровадження нових методів навчання й викладання для розвитку у студентів університетів ЄС «soft skills», особливо пов'язаних з цифровою та технологічною діяльністю (2018 р., прийнято 11 директив) [19].

У 2017 році була розроблена офіційно прийнята класифікація й пояснення до неї «Європейські навички, компетенції, кваліфікації і види занять» (ESCO). Зміст якої включає в себе 1384 чотири навички, затребуваних суспільством (ESCO Handbook, 2017), що пов'язані з комунікацією, креативністю та управлінням та визначають ефективність мислення [1,3]. Тобто «жорсткі» навички можна формувати й розвивати, а «м'які» навички складніше освоювати та змінювати [19].

Значна кількість дослідницьких центрів США вивчали феномен «soft skills», у тому числі Institute for the Future у 2011 році підготував спільно з Університетом Фенікса, на основі методології форсайта, передбачивши розвиток затребуваних навичок на ринку праці (IFTF, 2011).

У 2009 році в рамках програми ЄС «Безперервне навчання Еразмус» (Lifelong Learning Erasmus) було проведене комплексне дослідження із залученням експертів, виділяючи три групи навичок, що включають 22 навички:

- 1) особистісні навички;
- 2) соціальні навички;
- 3) методологічні навички (Cinque, 2016).

Вважаємо за необхідне, як зазначає Дроздова Ю. В., висвітлити основні методи розвитку soft skills:

1. Постійне самостійне вивчення інформації про моделі успішної поведінки – самонавчання;
2. Успішність своєї поведінки в аспекті розвитку конкретного досвіду;
3. Навчання з досвіду інших, робота з наставником;

4. Вправи, розвиваючі певні компетенції – фонові тренінги;
5. Кейс-методи;
6. Поєднання навчання та професійної діяльності (дуальна освіта) [8].

World Economic Forum зазначають такі статистичні дані, 2016 р., що демонструють ТОП-10 навичок 2020 р.: критичне та комплексне мислення; творчі здібності; взаємодія з людьми; уміння керувати людьми; емоційний інтелект; уміння формувати власну думку та приймати рішення; уміння вести переговори; гнучкість розуму тощо. Оскільки для різних видів діяльності пріоритетними є різні види soft skills, їх сталого переліку або вичерпної класифікації, що покриває усі галузі, не існує.

Однак, необхідно зазначити, що зазвичай у науковій літературі переважають три категорії м'яких навичок:

1. Соціально-комунікативні: комунікативні навички, міжособистісні навички, групова робота, лідерство, соціальний інтелект, відповідальність, етика спілкування.

2. Когнітивні: критичне мислення, навички вирішення проблем, новаторське (інноваційне) мислення, управління інтелектуальним навантаженням, навички самоосвіти, інформаційні навички, таймменеджмент.

3. Атрибути особистості і складові емоційного інтелекту: емоційний інтелект, чесність, оптимізм, гнучкість, креативність, мотивація, емпатія [19].

Інша відмінність полягає в тому, що жорсткі навички в основному не змінюються. Це незалежно від галузі чи роботи, знання про цю важку майстерність можна передати. Тут чи там може бути налаштування, щоб задовольнити певну вимогу галузі, але загальне читання, наприклад, однакове, чи це а технічний посібник або дорожній знак. Однак м'які навички постійно змінюються.

Вони певні у певному сенсі, оскільки адаптуються до корпоративних культури та очікувань колег. Спілкування, як приклад, є між технічними професіоналами відрізняється, ніж серед виробників контенту [17].

Це знову змінюється, якщо технологія розмовляє зі змістом або навпаки. Важкі навички є навчальні та вимірювані здібності, такі як письмо, читання, математика чи здібності користуватися комп'ютерними програмами. Приклади жорстких навичок включають: володіння іноземною мовою, ступінь або сертифікат, швидкість набору тексту, комп'ютерне програмування [17].

З іншого боку, м'які навички - це суб'єктивні навички, яких багато важче кількісно оцінити. Також відомий як "навички людей" або "міжособистісні навички", м'які навички стосуються того, як ви ставитесь до інших людей і взаємодієте з ними.

Приклади м'яких навичок включають: спілкування, гнучкість, лідерство, мотивація, терпіння, переконання, можливості вирішення проблем, командна робота, управління часом, трудова етика та ін. [17].

1.2. SOFT SKILLS дітей дошкільного віку як державна політика

Звернімося до нормативно-правової бази підготовки дітей дошкільного віку в у мовах закладу дошкільної освіти. Вбачаємо проаналізувати Державний стандарт та чинні програми сучасних закладів дошкільної освіти щодо зазначеної проблеми.

Зміст Державного Стандарту Базового компонента дошкільної освіти, побудовано відповідно до вікових можливостей дітей на основі компетентнісного підходу. У зв'язку з цим, відбувається спрямованість освітнього процесу на досягнення соціально закріпленого результату для набуття подальшому спеціальних знань та вмінь, життєвих компетенцій

дошкільника, який здатний проявляти самостійність й конструктивність у різних соціальних та життєвих ситуаціях [1].

Базовий компонент дошкільної освіти спрямовує зусилля фахівців дошкільної освіти, батьків вихованців, психологів на розвиток творчості, своєчасне підтримання досягнень індивідуальної своєрідності неповторного життєвого шляху дитини, а також забезпечення психолого-педагогічного супроводу розвитку дитини у дошкільні роки [1, с.2].

Метою Стандарту є визначення особливостей та вимог до рівня освіченості, розвиненості та вихованості дитини дошкільного віку, що полягає у доступності між дошкільною та початковою освітою. Ключові компетентності формуються за різними освітніми напрямками, що спрямовані на розвиток особистості дошкільника у процесі його здобуття дошкільної освіти [1].

У Державному Стандарті наголошується на формуванні ключових компетентностей дитини, серед яких, у нашому дослідженні зосередимо увагу на особистісну, ігрову, соціальну та мовленнєву, що розподілені за певними освітніми напрямками. Розвиток м'яких навичок спрямовано на особистісну компетентність дошкільника, освітній потенціал якої реалізується у творчій активності дитини у всіх специфічно дитячих видах діяльності (ігровій, пізнавальній тощо). Створення для дитини збагаченого ігрового середовища та педагогічного супроводу дорослих. Соціальна компетентність передбачає здатність вихованця до прояву особистісних якостей, соціальних почуттів та спрямоване на покращення суспільного життя [1].

Комунікативна (мовленнєва) компетентність – це здатність дошкільника продукувати свої думки, звернення, враження, спілкування з однолітками, дорослими у різних формах конструктивної взаємодії за допомогою вербальних та невербальних засобів [1].

Побудова навчально-виховного процесу у закладі дошкільної освіти, перш за все, повинна спрямовуватися на створення розвивального (ігрового)

середовища для забезпечення всебічного та гармонійно розвиненої особистості дитини. Врахування якої повинно продукуватися на засадах компетентнісного, діяльнісного та соціокультурного принципів організації освітнього процесу.

Подальша робота була спрямована на детальному аналізі таких чинних програм розвитку дітей «Дитина: освітня програма для дітей від 2 до 7 років», «Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» , «Я у світі». Програма розвитку дитини від народження до шести років», програма освітнього альянсу «Партнерство з навчання у XXI столітті», Наказ про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» (18.11.2019 р.) та СЕЕН.

Щодо проблеми дослідження означеного феномену вбачаємо проаналізувати Програми розвитку дітей. Програма «Дитина в дошкільні роки», («Стежинка у всесвіт» програма для дітей старшого дошкільного віку), включає такі освітні лінії, як: «Особистість дитини», «Дитина в соціумі», «Дитина у природному довкіллі», «Дитина у світі культури», «Гра дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі» та «Мовлення дитини».

Програма «Дитина в дошкільні роки» зорієнтовано на цінності та інтереси дитини, урахування вікових можливостей, на збереження дитячої субкультури, на ампліфікацію дитячого розвитку, взаємозв'язок усіх сторін її життя [12, с. 3]. У цей віковий період у дітей спостерігається багатий та різноманітний досвід виразних творчих дій. Складником такої успішності є наявність у фахівців «soft skills» навичок групової взаємодії, критичного мислення, креативності, прийняття рішень. Спостерігаються значні індивідуальні відмінності в наданні переваги репродуктивним або творчим формам діяльності.

Погоджуємося із зазначеним, що діти старшого дошкільного віку здатні систематично виконувати посильні трудові обов'язки, намагаються зробити щось корисне для інших тощо. У зв'язку з цим, відбувається та зароджується розуміння суспільного значення праці – усвідомлення дітьми значення власних дій для інших та відповідальності щодо одержання бажаного результату. У процесі праці формуються у старших дошкільників навички спільної діяльності, де діти виявляють бажання разом планувати дії, підпорядковувати їх поставленій меті та одержувати очікуваних результатів. Усе це відбувається під керівництвом наставника-вихователя, який спрямовує зусилля на організацію діяльності дітей щодо усвідомлення старшими дошкільниками, що їхня участь та якість роботи є складовою спільного результату, що сприяє формуванню трудових дій» [12].

Формується почуття справедливості, здатність регулювати спільну діяльність, колективізм, дисциплінованість, адекватне переживання удачі або невдачі, стриманість, відповідальність, потреба в спілкуванні з ровесниками, що призводить до мимовільного порівняння себе з іншими, до наслідування дій іншого, різко зростає прагнення до участі в якій-небудь справі з іншими. Отже, виявляються елементарні форми групової солідарності, під впливом якого відбувається засвоєння норм та правил, формуються етичні еталони поведінки [12].

Програма освітнього альянсу «Партнерство з навчання у XXI столітті» досліджувала формулу Чотирьох К: креативність, критичне мислення, кооперація (командна робота) та комунікативні навички. Саме ці знання та вміння будуть необхідними в майбутньому. Зосередимо увагу на нашому дослідженні, а саме розвитку у дітей старшого дошкільного віку здатності до кооперації (командної роботи).

Командна праця (кооперація) серед дітей старшого дошкільного віку складається з таких елементів:

- 1) міжособистісна комунікація,
- 2) здатність вирішувати конфлікти,

3) управлінські здібності [13].

Здатність дитини старшого дошкільного віку до співпраці у команді залежить від його особистого бажання та можливості зважати на точки зору інших людей, координувати ідеї багатьох осіб, вирішувати проблеми в команді, знаходити спільне рішення та йти на компроміс. Недостатньо просто розділити дітей на групи й очікувати від них результатів [13].

Завдання на співпрацю повинні враховувати:

- оцінку від кожного з членів певної команди навичок інших працювати в команді;

- особливість формування груп для виконання певних завдань. Найкраще використовувати менші за обсягом групи. А давати учням можливість самостійно формувати групи можна лише якщо завдання, яке вони виконуватимуть, не передбачатиме певного оцінювання. Інакше – їм потрібно вчитися працювати в тих колективах, які їм не завжди здаються зручними й очевидними;

- чергування ролей між різними дітьми (призначити одного з дітей модератором, інших – тим, хто представлятиме результати спільної роботи, тощо [13].

Вважаємо за необхідне звернутися до аналізу Наказу Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» (18.11.2019 р.) (Див.додаток А, Б, В). М'які навички є невід'ємною складовою успішного навчання дошкільника, що передбачають вміння дитини вирішувати складні завдання, креативно й критично мислити, комунікувати та співпрацювати. Надалі EdCamp Ukraine та Університет Еморі мають на меті оприлюднити базовий онлайн-курс з СЕЕН та надати вільний доступ до всіх методичних матеріалів, підготувати програми для старшої школи та навіть для вишів та батьків, які хочуть використовувати ці методики у домашньому навчанні [5].

Міністерство освіти і науки спільно з ЮНІСЕФ Україна провели онлайн-презентацію контент-платформи і чат-бота НУМО про важливість дошкільного розвитку, розроблені інструменти яких допоможуть батькам розвивати навички в дітей за допомогою індивідуального підходу до кожної сім'ї.

На сторінці Міністерства освіти і науки України зазначено, що «Дошкільна освіта має бути спрямована на особистісне зростання дитини та формування навичок, важливих для подальшого розвитку на наступних рівнях освіти, зокрема особистого вибору, комунікації та взаємодії з іншими, вміння командної роботи та креативності. Завдяки спільній роботі з ЮНІСЕФ Україна створено освітню платформу НУМО для розвитку дошкільнят, якою можуть скористатись батьки з усієї країни. Програма НУМО пропонує батькам та вихователям доступні інструменти, що допоможуть гармонізувати розвиток дошкільнят та успішно підготувати їх до школи» [11].

Контент-платформа містить інформацію про гармонійне спілкування з дитиною, матеріали для розвитку навичок дотримання санітарних правил і дистанції, а також матеріали і вправи для розвитку м'яких та технічних навичок, з-поміж яких:

- взаємодія з дорослими та дітьми;
- сенсорний розвиток; креативність;
- емоційна компетентність і самоідентифікація;
- саморегуляція та самообслуговування;
- відповідальність і вміння робити вибір;
- безпечна поведінка та здоровий спосіб життя;
- математика та мовлення;
- еко- та громадянська свідомість;
- цифрова грамотність [11].

Усі вони є глобальними навичками, що визначені ЮНЕСКО і ЮНІСЕФ. Для розвитку цих навичок на контент-платформі НУМО зібрано більш ніж 160 ігор та вправ.

Нещодавно було опубліковано наказ Міністерства освіти й науки України щодо проєкту СЕНН (або SEE Learning). Ця система з розвитку м'яких навичок, соціально-емоційного й етичного навчання дітей. Розвиток м'яких навичок, соціально-емоційного й етичного навчання базується на працях Деніела Гоулмена із дослідження емоційного інтелекту.

Цю програму спробували вже більш ніж 500 вчителів із країн Європи, Америки, Індії, Австралії. Результатами залишилися задоволені як самі педагоги, так і школярі та їхні батьки.

Як зазначено у документі, у дітей, що навчаються за системою СЕЕН, покращуються:

- Критичне мислення.
- Креативність.
- Ставлення до навчання та загальне задоволення навчальним процесом.
- Стосунки з вчителями, однокласниками та ін.
- Усвідомлення себе як особистості [15].

Упродовж 5 квітня – 15 липня 2021 року лабораторією з розвитку критичного мислення НЦ «МАНУ» було проведено онлайн-інтенсив для освітян «Методика формування цінностей та розвитку м'яких навичок учнів».

Освітняни відвідали низку онлайн-занять – тематичних лекторіїв, практикумів, воркшопів та інтерактивів відповідно до програми. Під час них учасники працювали з наскрізними питаннями: яким контентом наповнювати навчальну програму локального освітнього заходу для учнів; як ефективно компонувати складові програми; який інструментарій неформальної освіти є дієвим у формуванні цінностей учнів та формуванні м'яких навичок; як організувати й провести авторський захід для молоді (з програмою від 3 до 7

днів). Учасники інтенсиву реалізували 20 локальних проєктів у 14 регіонах України. За результатами роботи учасники отримали сертифікати [10].

Нещодавно запустили платформу НУМО, що розкриває важливість дошкільного розвитку та має спеціальні методики, курс якої розроблено спільно з ЮНІСЕФ Україна. Це перш за все допомога у підготовці дітей до школи та спільно з кампанією НУМО допоможе батькам краще зрозуміти важливість якісного навчання дитини, поняття м'яких навичок (soft skills), методології та практики розвитку м'яких навичок (soft skills) і технічних навичок (hard skills)» [10].

Планується, що на контент-платформі будуть конкретні методики, вправи для розвитку певних навичок, інформація про гармонійне спілкування з дитиною та матеріали для розвитку навичок дотримання санітарних правил і дистанції. На платформі також є розділи з екосвідомості, цифрової грамотності й громадянської свідомості, що виконує роль помічника для батьків дітей 3-6 років та розв'язує завдання пошуку конкретної методики до конкретної ситуації розвитку дитини дошкільного віку. Numo_bot розсилатиме чіткі й зрозумілі вправи про те, як розвинути ту чи іншу навичку в дошкільників.

У межах цих завдань також створено серію відеороликів та постерів, ключовою метою яких є підвищення обізнаності батьків/опікунів про навички, якими має володіти дитина дошкільного віку, які є вкрай важливими для її гармонійного розвитку, а також донесення їх важливого значення у щасті дитини [16].

1.3. Особливості розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти

Викладачі майбутнього мають не просто давати знання, вони повинні заражати ідеями і надавати учням імпульс до подальшого розвитку, вчити їх

мислити, шукати і знаходити нові рішення. Сучасність вимагає, що кожній людині необхідні вміння та навички дослідницького пошуку, працюючи у різних сферах. Дослідницьку поведінку варто розглядати як стиль життя сучасної людини, як підготовку дитини до школи [14].

Найкраще місце для навчання дитини взаємодіяти – у середовищі однолітків. Звичайно ж, це дитячий садок. У ЗДО дитина знаходиться близько майже цілий день і його поле діяльності охоплюють: режимні моменти (прийом їжі, прогулянки, гігієнічні процедури, одягання і роздягання, пересування дитячим садком і т.д.); заняття та самостійна ігрова діяльність. Всі ці умови сприяють побудові взаємодії, розвиток комунікативних навичок, реалізації своїх потреб, тренування самостійності, відповідальності, вольових зусиль та інших м'яких навичок.

Необхідно пам'ятати, що сім'я та соціальна ситуація, у якій протікає щоденне життя дитини, є провідними факторами, що впливають на характер й результат освіти та розвитку дитини. Сім'я є традиційно головним інститутом виховання.

Взаємодія фахівців дошкільної освіти та дитини будуються на відносинах співробітництва. Адже дорослий сприяє ефективному накопиченню кожною дитиною власного досвіду, знаходиться поряд з нею, уважно спостерігаючи, обганяючи її у разі потреби на крок і надаючи свою допомогу та керівництво або ж відступаючи на крок назад та даючи дитині можливість повністю насолодитися самостійною діяльністю. Оберігати концентрацію та стан «поток» у роботі дитини: не коментувати її дії, не поправляти, дати їй можливість робити відкриття та отримувати свій досвід, переживати перемоги.

Один з головних факторів, що впливають на розвиток дітей – особистісний ресурс педагога. Чим молодші діти, тим вплив особистості педагога, як правило, вищий. Тому педагог сам повинен володіти навичками *soft skills*:

- вибудовувати співпрацю;

- поважати індивідуальність, самомотивацію;
- довіряти дитині та не робити за неї те, що вона може вже зробити сама;
- спрямовувати не диктуючи, навчати не поправляючи;
- брати на себе нові проекти, цікаві завдання і не боятися виходити із зони комфорту;
- бути творчою особистістю тощо [21, с. 127].

Убачаємо необхідність навести основні особливості розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку [14, с. 7]:

1. Будьте прикладом для дітей самі, тренуйтеся разом з ними: так, якщо дорослі вміють знаходити правильний вихід у конфліктних і стресових ситуаціях, дитина засвоює лінію їх поведінки - навчається гнучкості, спокою, вмінню знаходити компроміси.

2. Хобі та творчі заняття розвивають усі види soft skills.

3. Спорт розвиває вольові компетенції, а командний спорт вчить, зокрема, працювати у колективі.

4. Музика і малювання розвиває обидві півкулі мозку і дає поштовх усім інтелектуальним компетенціям.

5. Логічне завдання розвивається під час гри в шахи.

6. Проектна робота в команді (дорослій, дитячо-дорослій) дозволяє розвивати соціальні, лідерські та інтелектуальні компетенції. Проект дає можливість прожити реальну роботу у професійному колективі, де є керівник, спеціалісти, комунікатор, інноватор та інші ролі. На кожній стадії розробки проекту тренуються різні види компетенції: розподіл ролей (лідерство), обговорення (соціальні компетенції), дослідницька робота (інтелектуальні компетенції), презентація проекту (соціальні компетенції).

7. Тренінги розвитку - найбільш ефективний варіант тренування soft skills, доступний як дітям, так і дорослим, під час тренінгу розвиток компетенцій є головним завданням, яке ставить ведучий і за виконанням якої стежить. Може бути вирішено багато завдань у процесі організації

експериментування та здійснення наступних дій в умовах закладу дошкільної освіти (пам'яті В.В. Щетиніної) [14, с. 7], розглянемо можливості кожного з них:

1. Визначати мету.

У старшому дошкільному віці цілепокладання вже може бути здійснено самою дитиною, розвивається бажання досліджувати та експериментувати з об'єктами живої та неживої природи. У даному разі можуть розвиватися такі навички soft-skills: ініціативність, впевненість у власні сили, бажання брати відповідальність, вміння приймати критику і вчитися, аналізуючи сказане.

Наприклад, при створенні проблемної ситуації, або в процесі спостереження, можна групі дітей поставити питання, що їм здалося незвичним, що потрібно з'ясувати, щоб вирішити проблему. При цьому, не всі діти відразу почнуть висловлювати свою думку, багато хто може соромитися, а деякі й зовсім не зрозуміють відразу того, на що саме спрямована наша увага. Для цього дітям і необхідно замислитись, зрозуміти, ризикнути, висловивши своє припущення і, якщо воно помилкове, не кидати розпочате, а спробувати ще раз [14, с.11].

2. Пропонувати та обґрунтовувати способи досягнення мети.

Здійснюється дитиною самостійно, або є можливість зробити це разом з іншими дітьми. Це сприяє розвитку наступних навичок soft-skills: ініціативність, активність, впевненість у власні сили, бажання брати на себе відповідальність, вміння розвивати та підтримувати розмову з дітьми та дорослими, вміння слухати, вести переговори та домовлятися, швидкий пошук альтернативних рішень, вміння приймати критику та вчитися, аналізуючи сказане, емоційний інтелект (здатність розуміти свої емоції та почуття, керувати ними для досягнення мети). Важливі вміння домовлятися з дітьми, доводячи, яким чином і чому краще зробити саме так, це можливо навіть якщо дитина впевнена у своїх силах.

3. Складати та реалізовувати план дій.

Формується здатність виділяти раніше приховані властивості об'єкта, що вивчається, формується бажання самостійно добувати знання (експериментуючи...), закріплюється вміння отримувати інформацію про новий об'єкт у процесі його дослідження.

Що суттєво впливає на розвиток наступних навичок soft-skills: ініціативність, активність, впевненість у власні сили, бажання брати на себе відповідальність, вміння розставити пріоритети виконуваним завданням, вміння розвивати та підтримувати розмову з дітьми та дорослими, вміння працювати у команді та діяти відповідно із заданою роллю, вміння слухати, вести переговори та домовлятися, вміння та прагнення брати на себе функції лідера (розподіл завдань, контроль та підтримка учасників групи), швидкий пошук альтернативних рішень, вміння приймати критику та вчитися, аналізуючи сказане, емоційний інтелект (здатність розуміти свої емоції та почуття, керувати ними для досягнення мети) [14, с.11].

Наприклад, група дітей самостійно організує простий експеримент, граючи в ситуацію «лабораторія», зрозуміло, у них можна буде побачити лідера, який керує процесом. Але іноді можливі й ситуації з кількома лідерами, природно тут потрібні навички спільної діяльності вже на етапі її планування. Не у всіх це може вийти чудово, але саме для цього вихователю необхідно врегулювати їх діяльність, показавши, що кожен у команді відіграє важливу роль, тим самим відволікти дітей від суперництва і орієнтувати на саморозвиток і на саму діяльність.

4. Прогнозувати результати. Робити припущення іноді буває складно, але не тим дітям, які часто практикуються, виявляють ініціативність та активність, роблячи припущення, що будуються на здогадах, або знання особливостей того чи іншого об'єкта чи явища. В результаті розвиваються такі навички soft-skills: впевненість у власні сили, бажання брати на себе відповідальність, вміння приймати критику і вчитися, аналізуючи сказане, емоційний інтелект (здатність розуміти свої емоції та почуття, керувати ними для досягнення мети). Цей елемент також один із найбільш ризикованих для

дітей, зокрема їх впевненості в собі, але, при правильно організації роботи з дітьми, вони можуть перестати боятися і навіть не думати про те, що можуть виглядати безглуздо, зробивши найбільш несподіване припущення.

5. Робити висновки.

У дошкільнят розвиваються розумові здібності: встановлювати зв'язки між предметами та явищами, робити найпростіші узагальнення, формуються вміння встановлювати причинно-наслідкові зв'язки, спостерігати, експериментувати, формулювати висновки, все це впливає на розвиток навичок soft-skills: впевненість у власні сили, бажання брати на себе відповідальність, систематизація результатів, уміння приймати критику та вчитися, аналізуючи сказане, емоційний інтелект (здатність розуміти свої емоції та почуття, керувати ними для досягнення мети).

Коли діти після здійснення всіх дій отримали початкові результати, їм необхідно визначити, чи підтвердилися їх припущення, якщо ні, зробити відповідні висновки, обов'язково не приймаючи невдачу на особистий рахунок. Тут головне, щоб лідер команди (групи експериментаторів) умів взяти на себе відповідальність, при цьому не ображатися і не конфліктувати з будь-ким. Ну а у разі позитивного результату, умів похвалити того, хто зробив правильне припущення [14, с.11].

6. Представляти отримані дані, використовуючи різні засоби (словесні, умовно-символічні, дієво-практичні). Природно, при здійсненні даних дій розвиваються такі навички soft-skills: ініціативність, активність, впевненість у власні сили, вміння розвивати та підтримувати розмову з дітьми та дорослими, вміння працювати в команді та діяти відповідно до заданої ролі, систематизація результатів, вміння приймати критику та вчитися, аналізуючи сказане, емоційний інтелект (здатність розуміти свої емоції і почуття, керувати ними задля досягнення мети).

Наприклад, якщо організувати дітей, щоб вони представили загальний результат спільно, можна стимулювати їх домовлятися, працювати у команді

та інших. під час підготовки виступу, розподілити послідовність, ролі (хто показує замальовки експерименту, хто розповідає) [14, с.11].

Отже, всі перелічені дії сприяють розвитку навичок soft-skills, виділених раніше: особистісні навички (Self-менеджмент), базові комунікативні чи соціальні навички, управлінські навички зокрема навик колективної роботи, навички ефективного мислення.

Це може статися, але лише в тому випадку, якщо побачимо і визначимо те, що застаріло (перегинання принципів колективізму, порівняння дитини з кимось, страхів мати свою думку та інших брехливих установок й обмежень) і увійдемо в цей перехід усвідомлено, приймаючи й відкрито обговорюючи довгостроковість цих виборів, виробляючи на самих собі нові принципи управління та нову етику відносин. Тоді навички майбутнього зможуть стати дорогою у новий світ - у процвітаючу глобальну цивілізацію XXI століття [3].

Висновок до першого розділу

У 90-і рр. XX століття починає вживатися поняття «soft skills» у наукових працях. Одними з перших до нього звертаються американські та німецькі фахівці в галузі управління, пізніше воно з'являється у працях вітчизняних та зарубіжних представників бізнесу й освіти.

Необхідно зазначити, що база soft skills формується ще в ранньому дитинстві та розвивається протягом усього життя. Тому особливо важливо вибудувати міцний фундамент для soft skills у дітей дошкільного віку. Розвиток м'яких навичок із раннього віку – це формування основи для подальшого самовдосконалення дитини.

Сутність поняття «soft skills» по-різному визначається дослідниками в науковій літературі: як «вміння успішно взаємодіяти з оточенням, що охоплює ряд універсальних або некогнітивних компетенцій» (К. О. Коваль, К. Й. Перез Мейа, І. Ясна та ін.). До переліку soft skills належать вміння

ефективно здійснювати міжособистісне спілкування, працювати в команді, критично мислити, вести переговори, оцінювати та приймати рішення, розв'язувати складні проблеми.

У дітей старшого дошкільного віку формуються нові якості: почуття справедливості, здатність регулювати спільну діяльність, колективізм, адекватне переживання удачі або невдачі, дисциплінованість, стриманість, відповідальність, потреба в спілкуванні з ровесниками, що призводить до мимовільного порівняння себе з іншими, до наслідування дій іншого, різко зростає прагнення до участі в якій-небудь справі з іншими. Виявляються елементарні форми групової солідарності, під впливом якого відбувається засвоєння норм та правил, формуються етичні еталони поведінки дитини.

Зароджується розуміння суспільного значення праці, усвідомлення значення власних дій для інших та обов'язковості одержання запланованого результату надає цим діям характеристик трудової діяльності. У процесі праці формуються навички спільної діяльності, разом планувати дії, підпорядковувати їх поставленій меті, домагатися окресленого результату. Організація діяльності дітей відбувається за участі та під керівництвом їхнього наставника-вихователя ЗДО, коли діти усвідомлюють, що їхня участь та якість роботи є складовою спільного результату, сприяє формуванню трудових дій.

Здатність дитини старшого дошкільного віку до командної роботи залежить від його особистого бажання та можливості зважати на точки зору інших людей, вирішувати проблеми в команді, координувати ідеї багатьох осіб, знаходити спільне рішення та компроміс. Завдання на співпрацю повинні враховувати: оцінку від кожного з членів певної команди навичок інших працювати в команді; особливість формування груп для виконання певних завдань, чергування ролей між старшими дошкільниками.

Список використаних джерел до розділу 1:

1. Базовий компонент дошкільної освіти (нова редакція). URL: https://mon.gov.ua/storage/app/media/rizne/2021/12.01/Pro_novu_redaktsiyu%20Bazovoho%20komponenta%20doshkilnoyi%20osvity.pdf (дата звернення: 12.01.2021).
2. Гаджимагомедова Т. Г. Предпосылки и условия формирования когнитивных компетенций у детей шестилетнего возраста [Текст] // Теория и практика образования в современном мире: материалы VII Междунар. науч. конф. (г. Санкт-Петербург, июль 2015 г.). СПб.: Своё издательство, 2015. С. 9-12. URL: <https://moluch.ru/conf/ped/archive/152/8449/> (дата звернення: 07.04.2021).
3. Гайдученко Е., Марушев А. Эмоциональный интеллект. URL: <https://l-a-b-a.com/lecture/show/99> (дата звернення: 07.02.2021).
4. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, доповн. і випр. Рівне : Волин. обереги, 2011. 552 с.
5. До 2024 року в 26 українських школах пілотуватимуть проект з розвитку м'яких навичок – наказ МОН. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/do-2024-roku-v-26-ukrayinskih-shkolah-pilotuvatimut-proyekt-z-rozvitku-myakih-navichok-nakaz-mon> (дата звернення: 07.09.2020).
6. Дошкільна освіта : слов.-довід. / упоряд. К. Л. Крутій, О. О. Фунтікова. Запоріжжя : ЛПКС, 2010. 324 с.
7. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
8. Концептуальні підходи до визначення «soft skills» у сучасних освітніх та професійних моделях. URL: <https://knute.edu.ua/file/NjY4NQ==/f5e21f8fa4b196951d084e7e586ab122.pdf> (дата звернення: 07.08.2021).

9. Оксана Добровольська, Марина Саприкіна, Тарас Деркач та ін. Навички для успішної кар'єри: курс для здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти. К.: 2020. 300 с.
10. Онлайн-інтенсив для освітян «Методика формування цінностей та розвитку м'яких навичок учнів». URL: http://man.gov.ua/ua/adult_education_project/activities_projects/onlayn-intensiv-dlya-osvityan--metodika-formuvannya-tsinnostey-ta-rozvitku-m-yakikh-navichok-uchniv- (дата звернення: 07.04.2021).
11. Поради для батьків, індивідуальний підхід, формування м'яких і технічних навичок – презентовано контент-платформу і чат-бот НУМО для розвитку дошкільнят. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/poradi-dlya-batkiv-individualnij-pidhid-formuvannya-myakih-i-tehnichnih-navichok-prezentovano-kontent-platformu-i-chat-bot-numo-dlya-rozvitku-doshkilnyat> (дата звернення: 07.04.2021).
12. Програма «Дитина в дошкільні роки». URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/programy-rozvytku-ditey/13programa-ditina-v-doshkilni-roki.pdf> (дата звернення: 07.06.2021).
13. Програма освітнього альянсу «Партнерство з навчання у XXI столітті». URL: <https://osvitoria.media/experience/rozvyvayemo-navychky-4k-kreatyvnist-krytychne-myslennya-komunikatsiyu-ta-komandnu-pratsyu/> (дата звернення: 07.04.2021).
14. Щетинина О. Экспериментальная деятельность: развитие поисковой активности и познавательной мотивации // ДВ. 2016. № 3. С. 27.
15. Що таке СЕЕН: розглядаємо новий наказ МОНУ. URL: <https://b-pro.com.ua/statti/shho-take-seen-rozglyadaemo-novij-nakaz-monu> (дата звернення: 07.10.2020).
16. Як розвивати важливі навички в дошкільнят. В Україні запустили платформу НУМО. URL: <https://life.liga.net/poyasnennya/news/kak-razvivat-vajnye-navyki-u-doshkolnikov-v-ukraine-zapustili-platformu-numo> (дата звернення: 07.02.2021).

17. Hard Skills vs. Soft Skills: What's the Difference? Access code. URL: <https://www.thebalancecareers.com/hard-skills-vs-soft-skills-2063780> (дата звернення: 07.08.2021).

18. Mitchell G. Essential soft skills for success in the 21st century workforce as perceived by Alabama business/marketing educators. URL: http://etd.auburn.edu/bitstream/handle/10415/1441/Mitchell_Geana_57.pdf (дата звернення: 07.08.2021).

19. Parsons T. Definition: Soft skills. URL: <https://searchcio.techtarget.com/definition/soft-skills> (дата звернення: 20.01.2021).

20. Robles M. Executive perceptions of the top 10 soft skills needed in today's workplace // Business Communication Quarterly. 2012. № 75 (4). P. 453-465.

21. Soft skills - навыки XXI вена Формирование и развитие в дошкольном возрасте Ирина Борзова 2019 ISBN 978-5-0050-9526-8 С.

РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗАКЛАДУ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

2.1. Навички 4К: командна праця дітей старшого дошкільного віку

Ще у 50-х роках минулого століття фахівці у галузі розвитку персоналу та корпоративного управління почали шукати, описувати та намагалися вимірювати ключові компетенції – набір якостей та навичок фахівця, що визначають успішність у тій чи іншій діяльності. Одними з останніх та найвідоміших кроків у цьому напрямі стали так звані Компетенції-2020.

Президент Світового економічного форуму в Давосі Клаус Шваб зазначав, що до 2020 року кожен затребуваний співробітник повинен буде вміти:

1. вирішувати комплексні завдання;
2. думати критично;
3. творчо мислити;
4. керувати людьми;
5. працювати у команді;
6. розпізнавати емоції інших людей і свої власні, керувати ними;
7. формувати судження та приймати рішення;
8. орієнтуватися на клієнта;
9. вести переговори;
10. швидко перемикатися з одного завдання на інше.

Необхідно зазначити, що згодом «10 навичок» трансформувалися (перетворювалися) в більш короткі концепти і з'явилася модель «4К» - чотири характеристики людини:

- критичне мислення;
- креативність;
- комунікативні навички;

– командна праця (уміння працювати у команді).

Так звані soft skills (гнучкі непередметні навички – вміння спілкуватися, працювати з інформацією, ставити цілі та планувати час) стають важливішими, ніж hard skills – професійні предметні навички.

Усі перелічені компетенції або якості – це ресурси, які допомагають справлятися з викликами та завданнями, які мають вирішувати наші підростаючі діти. Складність, кількість та непередбачуваність завдань лише зростатимуть.

Старший дошкільник вдало застосовує набутий досвід у нових умовах життя; виявляє здатність адекватно оцінювати різні життєві ситуації та реагує на них; досягає успіху в розпочатій діяльності, поводить себе помірно та розсудливо, вчиняє раціонально. Життєво компетентна дитина в різних сферах та видах діяльності здатна діяти адекватно, конструктивно, продуктивно.

Зазначений нормативний документ наголошує, що «Компетентності, що сформовані у дитини в різних видах діяльності за о світніми напрямками: «Особистість дитини», «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі», «Дитина в природному довкіллі», «Гра дитини», «Дитина в соціумі», «Мовлення дитини», «Дитина у світі мистецтва» створюють базу для збагачення та поглиблення змісту освіти на наступних рівнях освіти у початковій та середній школі.

Усі напрями дошкільної освіти продовжено в початковій школі через освітні галузі: мовно-літературну; математичну; природничу; технологічну; інформатичну; соціальну і здоров'язбережувальну; громадянську та історичну; мистецьку; фізкультурну».

Погоджуємося з вищевказаним, здатність орієнтуватися в життєвих ситуаціях, виявляти самостійність, здатність, відстоювати власну гідність та сприяти розвитку у дошкільника цілісної наукової картини світу; формування культури міжетнічних та міжособистісних взаємин; здатності діяти за власним бажанням, самостійним вибором, приймати рішення,

відповідати за їхні наслідки, надавати переваги комусь – чомусь; виховання у дошкільників прихильного ставлення до людей, довіри до людського оточення, відчуття своєї захищеності ним, прагнення встановлювати та підтримувати з ним щирі стосунки» [26].

Критичне мислення. Розвинене мислення забезпечує можливість дитині як мінімум адаптуватися до навколишніх умов., як максимум – перетворювати дійсність. Зараз все більше необхідно вміння орієнтуватися в потоках інформації, щоб не потонути в них, зберегти ясність розуму, здатність аналізувати, робити висновки та приймати раціональні рішення.

Креативність. Креативна дитина здатна знаходити нестандартні рішення, бачити ситуацію з різних сторін, виходити за межі звичного і не слідувати за стереотипами. Набір «креативних» компетенцій забезпечує здатність не пасувати перед мінливістю та динамічністю навколишньої дійсності.

Коли старі звичні схеми, шаблони, правила не працюють, креативна людина не впадає у паніку, а впевнено створює свій світ сам.

Комунікативні навички. Нині практично зникли часові та просторові бар'єри та обмеження для контактів та взаємодій, що надає величезну кількість нових можливостей. Але вимагає від нас усіх готовності до спілкування з різними людьми. Вміння домовитись, аргументовано відстояти свою точку зору, встановити контакт для продовження дружби чи співпраці – мінімальний набір комунікативних компетенцій.

А якщо говорити про управлінську чи лідерську успішність, то все перераховане вище набуває особливого значення.

Командність. Більшість справді цікавих завдань такі, що вирішувати їх поодиноці практично неможливо, надто багато інформації, надто швидко треба знаходити рішення. Але вміння бути командним гравцем, працювати на загальний результат, розуміти свою роль і те, який мій внесок у спільну справу – досить складна навичка. Не будете сперечатися, що його треба розвивати.

Звичайно, дитина не народжується на світ з усіма чудовими вищеописаними якостями та навичками. Говорити про компетенції для дошкільника, наприклад, хоч би як це було модно, некоректно. Навіть про задатки можна говорити, мабуть, лише щодо мислення (критичного, аналітичного, системного). Але мислення як інтелектуальний процес теж розвивається.

Звичайно, багато батьків та педагогів хочуть допомогти своїй дитині розвиватися максимально швидко та результативно. Але, роблячи благо справу «ефективного батьківства», варто враховувати кілька важливих моментів:

Володіння навичками – відповідь питанням «Що я можу?», але не питанням «Що хочу?». В основі прояву потенціалу лежить творча мотивація, бажання щось робити (і робити це добре), виявляти ініціативу, брати на себе відповідальність. І завдання батьків цю мотивацію як мінімум не вбити – як максимум підтримувати та розвивати.

Тут дуже важливе ставлення до успіхів та невдач, постановка амбітних, але посильних для дитини завдань (своїх у кожному віці), допомога у подоланні складних ситуацій, а в міру дорослішання – здатність прислухатися до думки сина чи дочки, враховувати її, а не власних інтересів та амбіцій.

Кожен вік має свої завдання. Дошкільнику, наприклад, насамперед треба навчитися керувати своєю увагою та поведінкою, щоб він зміг успішно освоювати шкільну програму. Знання та облік завдань визначеного віку – необхідна умова формування навичок та компетенцій.

Дорослі намагаються навчити дошкільника поводитися та мислити як дорослий. Якщо ви сподівалися, що можна розвивати "4к", не включаючись самому, то ні, не можна! Незамінним інструментом розвитку навичок та компетенцій виявляється батьківський приклад [17].

Якщо в сім'ї виявляють гнучкість і здатність домовлятися, то і дитина легко освоїть ці цивілізовані навички успішної комунікації. Разом і з

інтересом вирішувати завдання, грати в інтелектуальні ігри, шахи, дискутувати про проблеми світобудови чи прочитані книги – основа розвитку системного мислення та креативності.

Вважаємо за необхідне з метою розвитку гнучких навичок у дітей дошкільного віку в освітньому процесі ЗДО використовувати метод тимбілдингу (командотворення).

Термін «*Тимбілдинг* або командотворення (англ. *Team building* – побудова команди) – система створення та підвищення ефективності роботи команди, що стала активно впроваджуватися в практику менеджменту в 60–70-ті роки ХХ століття. На сьогодні тимбілдинг є однією з перспективних моделей, що забезпечує повноцінний розвиток команди. Побудова дитячої команди спрямована на створення груп, що спільно несуть відповідальність за результати своєї роботи та на рівних засадах здійснюють розподіл праці в команді [27].

Необхідно зазначити, що основою системи впровадження командної площини є, безперечно, формування й розвиток *навичок командної роботи* (team skills) між дошкільниками. Складниками процесу командотворення вважаються такі навички:

- основи гармонізації спільної мети та особистих цілей;
- постійне прийняття відповідальності дітей за результат команди;
- ситуатійне лідерство (лідерство під завдання) й гнучка зміна стилю відповідно до особливостей завдання;
- конструктивна взаємодія та самоврядування;
- прийняття дошкільниками спільного командного рішення й узгодження його з членами команди [27].

Необхідно зазначити, що *формування командного духу* (в англійській літературі – team spirit) – це сукупність психологічних феноменів, що характеризують неформальне ставлення дитини (лидини) до ровесників групи (колег, організації) тощо. Тобто розвиток командного духу — це комплекс заходів, що спрямовані на [27]:

- посилення у старших дошкільників почуття згуртованості, формування стійкого відчуття «ми»;
- розвиток довіри між дітьми, розуміння;
- створення мотивації на спільну діяльність [27].

Механічні дії з підбору, оптимізації структури команди та функціонально-рольового розподілу (*формування команди*) необхідно доцільно зважати на:

- правильний, доцільний розподіл ролей у команді дошкільників для оптимального досягнення результатів;
- створення сприятливого розвивального середовища у процесі формування проектних команд;
- налагодження взаємовідносин у колективі [27].

Що включає в себе поняття «командотворення»? Це *внутрішньоколективний процес*, що спрямований на підвищення згуртованості дитячого колективу на основі загальних цінностей та уявлень. Виділимо цілі командотворення:

- формування навичок успішної взаємодії членів команди в різних ситуаціях;
- підвищення рівня особистої відповідальності дітей за результат;
- поступовий перехід до співпраці;
- підвищення рівня довіри й турботи між членами команди;
- переведення уваги учасника із себе на команду;
- підвищення командного, отримання заряду позитивного настрою;
- поступове здійснення просування команди на лідируючі позиції [27].

Ключові компетенції майбутнього розвивають будь-які додаткові заняття дитини – гуртки, секції, студії. По-перше, різноманітний досвід – основа креативного потенціалу. По-друге, майже завжди це спілкування з однолітками, причому об'єднаними загальними інтересами, найчастіше досвід роботи в команді, особливо у спорті. Важливо, щоб заняття були цікаві дитині і вона не була перевантажена настільки, що пропадає будь-яка

мотивація навчання. Якщо хочеться розвивати навички прицільно – можна звернутися до спеціалізованих психологічних центрів, де відповідно до завдань віку можна підібрати програму розвитку. Варто підтримувати та заохочувати прояви будь-якої соціальної активності дитини, що підростає [11].

2.2. Педагогічні умови ефективності розвитку soft skills командної праці у дітей старшого дошкільного віку

Особливе місце щодо розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку відводиться педагогічним умовам. Із огляду на важливість вирішення зазначеної проблеми в сучасному науково-педагогічному просторі, вважаємо за доцільне визначити та обґрунтувати педагогічні умови розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Окреслимо передусім поняття «умова» та «педагогічна умова».

1. Необхідно зазначити, що науковці по-різному дефінують поняття «умова» та «педагогічні умови». Наведемо кілька визначень щодо сутності цих поняття. По-перше, умова тлумачиться як обставини, особливості реальної дійсності, за яких відбувається або здійснюється що-небудь. По-друге, це правила, вимоги, виконання яких забезпечує що-небудь. Тобто це сукупність даних, положення, що лежать в основі чого-небудь [3, с. 1295]. По-третє, як «сукупність різнопланових (зовнішніх і внутрішніх) соціально-педагогічних і дидактичних чинників, необхідних і достатніх для виникнення та раціонального стійкого функціонування певної педагогічної системи» [12, с. 67]. «середовище, в якому перебувають і без якого не можуть існувати; обставини, у яких що-небудь відбувається» [24, с. 12]; «необхідна обставина, що робить можливим здійснення, створення, утворення чого-небудь або сприяє чомусь» [14, с. 633];

У дослідженні під педагогічними умовами розуміємо *створення комплексу взаємопов'язаних та взаємодієвих методів, форм, засобів,*

обставин в навчально-виховному процесі закладу дошкільної освіти, що матимуть ефективний вплив на розвитку soft skills збагачення знань у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Вважаємо, що досягненню високого рівня розвитку soft skills до командної праці у дітей старшого дошкільного віку, на нашу думку, може сприяти здійснення, розроблення та реалізація педагогічних умов, що складаються із сукупності взаємопов'язаних між собою компонентів в умовах закладу дошкільної освіти.

Обґрунтуємо вибір визначених нами педагогічних умов.

- забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього процесу (дитина-дитина, дитина-дорослий, дитина-група дітей);
- створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі;
- впровадження відповідного методичного забезпечення щодо розвитку soft skills (командної праці-кооперації) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Схарактеризуємо кожну з означених педагогічних умов.

Перша педагогічна умова – *забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього процесу (дитина-дитина, дитина-дорослий, дитина-група дітей).*

Специфіка закладу дошкільної освіти покладена на сприяння процесу входження зростаючої особистості до широкого світу реальних соціальних відносин, індивідуалізації, прищеплення навичок практичного життя, соціалізації тощо. У цій взаємодії відіграють роль батьки вихованців, педагоги-вихователі, а також ровесники.

Значна частина науковців досліджували проблему використання інтерактивних технологій у дошкільній освіті, а саме: Н. Гончар (формування готовності майбутніх вихователів до використання інтерактивних технологій

у закладах дошкільної освіти); С. Дяченко (інтерактивні методи в підготовці майбутніх вихователів до впровадження інноваційних комп'ютерних технологій); Л. Козак (теоретико-методологічні засади підготовки майбутніх викладачів дошкільної педагогіки і психології до інноваційної професійної діяльності) та ін.

У постійній взаємодії, спілкуванні з однолітками дитина постійно опиняється перед необхідністю реалізовувати на практиці норми поведінки щодо інших дітей (людей), застосовувати їх до різноманітних ситуацій. У процесі спільної діяльності дітей безперервно виникає необхідність вираження доброзичливого ставлення до однолітків, узгодження дій, вміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети. Постійне спілкування та спільна діяльність вправляють дітей у правильних вчинках, необхідних, щоб дитина знала норми поведінки і керувалася ними.

Друга педагогічна умова – створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі.

Дитина старшого дошкільного віку у стосунках із дорослим засвоює соціальні норми поведінки та ототожнює себе з ним. Усе це сприятиме активному безпосередньому та опосередкованому емоційному впливові вихователя на вихованця. Правильно побудована вихователем ЗДО виховна ситуація має спонукати дитину до дії, формувати у неї вміння співпереживати, розвивати здатність до емпатії (співпереживання, вміння вирізнити й назвати емоції, які переживають інші люди, і прийняти чужу позицію), прояв здатності до душевного відгуку. Це узагальнене емоційне ставлення людини до змісту ситуації, події, явища і є однією із властивостей, що регулює поведінку особистості (О. Кононко, С. Ладивір та ін.).

Важливим засобом формування у старших дошкільників початків колективістських взаємин надається організації спільної діяльності. Важливо зазначити, що залучення дитини до спільної діяльності разом з ровесниками допомагає їй відчути й зрозуміти необхідність виконання

загальноприйнятих норм та правил взаємодії, формуванню вмінь підпорядковувати свої особисті цілі й наміри груповим заради успіху загальної справи.

Необхідно відзначити, що правильно організована вихователем ЗДО спільна діяльність дітей сприятиме поступовому навчання дітей поважати товаришів, розуміти їхні бажання, інтереси, вболівати не лише за свою частку праці, а й за роботу своїх товаришів та її кінцевий результат. У процесі виконання колективних (групових) завдань у дитини часто виникає потреба поділитися з товаришем власним досвідом, умінням, задумом.

Спільні переживання радощів дошкільниками успіху або смутку, розчарування з приводу тимчасових невдач зближують дітей, згуртовують їх навколо спільної мети. У зв'язку з цим, виникатиме емоційне піднесення, сприятиме розвитку дружніх взаємин не лише в колективній діяльності, а й у повсякденному житті, у спілкуванні, вихованню дружніх відносин. Проте була б хибна думка вважати, що залучення дітей до спільної діяльності само, по собі забезпечує виникнення позитивних взаємин між ними, формування у старших дошкільників колективістських почуттів [23].

Значення спільної продуктивної діяльності щодо виховання дітей навіть важко переоцінити, адже вміння правильно поводитися у процесі організації спільної діяльності вкрай необхідне дошкільнику для майбутньої участі в житті шкільного колективу, що водночас здійснює формування моральних рис особистості дитини. Без сумніву, спільна діяльність лише тоді позитивно впливає на дітей дошкільного віку, коли вихователь ЗДО створює для цього відповідні умови.

Погоджуємося з твердженням про те, що насамперед важливо, щоб діти старшого дошкільного віку володіли певними уміннями та навичками роботи з тим чи іншим матеріалом, без цього організація спільної діяльності неможлива. Необхідно, щоб зміст поставлених завдань, ретельно підібраних для колективного виконання, давав змогу об'єднувати дітей у невеликі підгрупи; щоб у процесі роботи вихователь ЗДО постійно використовував

методи, що спрямовані на формування у дошкільників способів погодження дій та позитивних норм спілкування тощо. Якщо педагог-вихователь це не виховуватиме, діяльність дітей дошкільного віку залишиться нейтральною до виховних завдань. Вони, хоча і працюватимуть разом, досвіду позитивних взаємин не набуватимуть [23].

Командна праця (кооперація) повинна бути задіяна у всіх видах діяльності дітей: у праці, грі, на заняттях, у ігрових куточках, куточках живої природи тощо. Формування вміння дітей домовлятися про спільну діяльність повинно проходити під безпосереднім керівництвом вихователя: розподіляти обов'язки, погоджувати задум, приходити до згоди, в коректній формі виражати ровеснику свої претензії або зауваження.

У процесі виконання спільного завдання, діти виявлятимуть невміння користуватися спільним матеріалом. Усе це призводить до конфліктів, що регулюються лише завдяки втручанню дорослого. У процесі виконання спільного завдання в багатьох дітей досить чітко виявляється особистісна спрямованість на досягнення успіху лише у власній частині роботи. Результат колективної діяльності або окремої дитини часто зовсім не цікавить дитину, а іноді навіть породжує ревнивість до успіху іншого.

Безумовно, коли фахівці дошкільної освіти не надають (приділяють) належної уваги виховному аспекту спільної колективної діяльності у взаєминах з ровесниками, старші дошкільники користуються тими способами спілкування, які вже склалися раніше. Виховна діяльність полягає у тому, щоб для окремих дітей спільна діяльність справді стала джерелом переживань за успіх спільної праці та створюватиме об'єктивні умови для згуртування всіх її учасників. Для інших дітей вона є лише засобом виявлення особистісних інтересів і пов'язаного з цим задоволення від успішного виконання своєї частини роботи.

Вбачаємо виділити основні складові, спільна діяльність якої породжує між учасниками різні типи взаємин залежно від того, наскільки правильно її організовує вихователь групи дітей старшого дошкільного віку, а саме:

- взаємини дружньої взаємодопомоги, бажання допомогти ровеснику, товаришеві, якщо в цьому виникає потреба;
- взаємини партнерства, що ґрунтується на дотриманні законів рівності щодо досягнення спільної мети;
- взаємини колективної праці, для яких характерне вболівання кожної дитини команди за власний успіх, а не за спільний колективний успіх та турботу [23].

Щодо третьої педагогічної умови – *впровадження відповідного методичного забезпечення щодо розвитку soft skills (процесу кооперації) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.*

Розроблено експериментальну методику щодо здатності колективної праці дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Її метою є формування у дошкільників вміння взаємодіяти з соціумом, колективом ровесників, взаємин дружньої взаємодопомоги, позитивного емоційного ставлення до інших, згуртованості. Тобто у процесі колективної діяльності будуть формуватися навички 4К: креативність, критичне мислення, комунікація та командна праця.

Вивчаючи дитячі взаємини, насамперед вважали за необхідне визначити характерні спільні ігри дітей та рівні ігрової діяльності і відповідальності їм дитячих взаємин. Саме ігрова діяльність, сприятиме формуванню дитячого колективу, розвитку позитивних взаємин у ньому, закладенню початків суспільної спрямованості особистості вже на етапі дошкільного дитинства (під суспільною спрямованістю особистості розуміють домінування колективістичних проявів у поведінці людини). Гра привчає дитину рахуватися з іншими (вона неможлива, якщо діти не вміють погодити свої дії), розвиває моральні почуття. Ігрові переживання залишають глибокий слід у свідомості дитини, сприяють розвитку добрих почуттів, рівень її морального розвитку.

Вбачаємо доцільним використання інтерактивних технологій для старших дошкільників типу «Дебати», «Мікрофон» тощо у вигляді ігор. А

також застосування методики ECERS з оцінювання дошкільного освітнього середовища, описана у форматі шкали, що сприятиме удосконаленню розвивального середовища відповідно до міжнародних стандартів.

Колективна форма праці впливає на процес становлення доброзичливих взаємовідносин між дітьми старшого дошкільного віку. Під впливом правильно-здійсненого педагогічного керівництва вони переростають у дружні взаємини, для яких характерні взаємодопомога, симпатія та врахування колективної думки. Це сприятиме виклику позитивних емоцій у дітей, такі, як радість руху, задоволення від власної спритності, захоплення своїми досягненнями та успіхами своїх товаришів.

Вважаємо, що впровадження відповідного методичного забезпечення щодо розвитку soft skills (командної праці-кооперації) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти сприятиме успішному та ефективному здійсненню поставлених завдань.

2.3. Компоненти, критерії та рівні сформованості SOFT SKILLS у дітей старшого дошкільного віку

На основі аналізу наукового фонду було визначено компоненти, критерії та показники розвитку soft skills (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку.

З'ясуємо сутність означених понять.

Компонент розглядаємо як складник (частина) чогось цілого, яка, своєю чергою, може розкладатися на менші частини (критерії, показники).

Аналіз педагогічної теорії та практики з проблеми дослідження понять «командна праця», «кооперація», «взаємини» та «культура» виявив, що найбільше досліджувалася як: визначальний фактор розвитку особистості дитини Л. Божович [2, с. 447–460]; особиста мінікультура, яка визначається взаємоставленням суб'єктів В. Вілмотом; діяння індивіда у культурному

середовищі, які є кроком до самоствердження Г. Гораком [6]; освіченість (ширину і глибину знань людини), вихованість, інтелігентність (уміння уважно вислухати, чітко висловити свою думку та тримати себе з гідністю) В. Грехневим [7, с. 9]; складна система, яка формує суб'єктивне ставлення особистості до навколишньої дійсності, визначаючи структуру, зміст і форму взаємодії В. М'ясищевим; діалог вихованців і вихователів, ефективність якого прямо залежать від того, наскільки вони почуваються особистостями і чи вбачають таку ж особистість у інших суб'єктах взаємодії А. Мудриком [13, с. 112]; сукупність ускладнюючих у процесі розвитку суспільства необхідних моральних або матеріальних елементів життєдіяльності Е. Тайлором; культури взаємин дітей у добродійній діяльності (І. Гавриш); генеза сором'язливості у дітей дошкільного віку (О. Бондарчук) та ін., що зумовлює потребу розкриття означеної вище проблеми.

У психолого-педагогічних дослідженнях для кількісного оцінювання сформованості компетентностей, тобто визначення рівня підготовленості дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти, обґрунтовують доцільність використання різних критеріїв.

Критерій за словниковими джерелами визначається, як «ознака, на основі якої здійснюється оцінка чогось; мірило; умовна прийнята міра; яка дає можливість здійснити вимірювання об'єкта і на основі цього дати йому оцінку» [5, с. 31].

Погоджуємося з думкою С. Спасібенко, що у сучасній теорії та практиці педагогічної освіти існують загальні вимоги до виділення й обґрунтування критеріїв, які зводяться до того, що критерії повинні відображати основні закономірності формування особистості; за допомогою критеріїв повинні встановлюватися зв'язки між всіма компонентами досліджуваної системи; якісні показники повинні виступати у єдності з кількісними.

Беручи зазначені вимоги за основу, погоджуємося з думкою І. Ісаєва, який доповнив їх і зауважив, що:

1) критерії повинні бути розкриті через низку якісних ознак, тобто показників, у міру прояву яких можна судити про більший чи менший ступінь вираженості цього критерію;

2) критерії повинні відображати динаміку вимірюваного якості в часі та культурно-педагогічному просторі;

3) критерії повинні охоплювати основні види педагогічної діяльності [9].

2. До кожного критерію було визначено показники розвитку soft skills (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку. «Показник» – це свідчення, доказ, ознака чого-небудь; наочні дані про результати певної роботи, якогось процесу; дані про досягнення в чому-небудь» [4].

Зазначене вище поняття спонукає до висновку про те, що сутнісним наповненням критерію, як виміром досліджуваного об'єкта, є його показники. З огляду на це, діагностика процесу розвитку soft skills (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку потребує виокремлення відповідних компонентів, критеріїв та їх показників. Опишемо їх (Див. табл. 2.1.).

Таблиця 2.1

Компоненти, критерії і показники сформованості soft skills (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку

Компоненти	Критерії	Показники
Особистісно-знаннєвий	Когнітивний	<ul style="list-style-type: none"> – обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин; – усвідомлення безкорисливості у здійсненні добродіянь і обмін культурними цінностями через сприяння досягненню ними успіху; – формування культури ставлення до однокласників; – формування вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність.
Мотиваційно-спрямований	Мотиваційний	<ul style="list-style-type: none"> – створення ситуацій розвитку пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку у колективній діяльності; – усвідомлення дітьми почуття обов'язку, прояв гуманності у спільній діяльності,

		<p>позитивного емоційного ставлення до інших;</p> <ul style="list-style-type: none"> – наявність у дітей старшого дошкільного віку інтересу, бажання, потреби у співдружності, колективній праці; – створення культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності мотивів, дій та результатів; – створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі; – створення доброзичливого ставлення до однолітків, узгодження дій, уміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети.
Практико-діяльнісний	Поведінковий	<ul style="list-style-type: none"> – наявність умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі; – уміння використовувати формули мовленнєвого етикету в практиці спілкування; – уміння виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи; – прояв моральності, щирості взаємин між дітьми старшого дошкільного віку у процесі кооперації; – уміння культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності дій та результатів роботи.
Рефлексивний	Оцінний	<ul style="list-style-type: none"> – уміння здійснювати саморегуляцію та самооцінювання своєї поведінки; – взаємооцінка проявів колективної праці; – свідоме та сумлінне ставлення старших дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад у процесі спільної діяльності; – уміння виконувати колективні або групові завдання, що характеризується поділом з товаришем власним досвідом, умінням, задумом.

Розглянемо детальніше кожен із них.

У межах особистісно-знаннєвого компонента було визначено *когнітивний критерій* з такими показниками:

- обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин;

- усвідомлення безкорисливості у здійсненні добродіянь і обмін культурними цінностями через сприяння досягненню ними успіху;

- формування культури ставлення до однокласників;

- формування вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність.

Особистісно-знаннєвий компонент до розвитку колективної праці старших дошкільників є провідним з-поміж усіх зазначених компонентів. Адже сьогодні спрямовує особистість дитини на досягнення певного освітнього та культурного рівня, надбання певних компетентностей та компетенцій.

Указаний компонент передбачав *рівень засвоєння дітьми старшого дошкільного віку знань необхідних для спільної діяльності; здатність знаходити та аналізувати необхідну інформацію, що оцінюється результативними показниками тощо.*

У межах мотиваційно-спрямованого компонента було визначено *мотиваційний критерій* з такими показниками:

- створення ситуацій розвитку пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку у колективній діяльності;

- усвідомлення дітьми почуття обов'язку, прояв гуманності у спільній діяльності, позитивного емоційного ставлення до інших;

- наявність у дітей старшого дошкільного віку інтересу, бажання, потреби у співдружності, колективній праці;

- створення культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності мотивів, дій та результатів;

- створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі;

– доброзичливе ставлення до однолітків, узгодження дій, уміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети.

Мотиваційний критерій вказує на ціннісні орієнтації, мотиви, оцінювання та ставлення; усвідомлення цінності знань, самоцінності особистості та інших загальнолюдських цінностей. Умотивовані дії старших дошкільників нестимуть у собі глибокий моральний та культурний зміст, взаємини набуватимуть важливого характеру, що спонукатимуть дітей до спільної (колективної) діяльності та уважного ставлення до своїх обов'язків.

У межах практико-діяльнісного компонента було виокремлено *поведінковий критерій* з такими показниками:

- наявність умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі;
- уміння використовувати формули мовленнєвого етикету в практиці спілкування;
- уміння виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи;
- прояв моральності, щирості взаємин між дітьми старшого дошкільного віку у процесі кооперації;
- прояв уміння культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності дій та результатів роботи.

Тобто володіння дітьми старшого дошкільного віку системою знань, необхідних для ефективного виконання поставлених педагогом-вихователем завдань, гнучкість і варіативність мислення, рівень його загальної обізнаності, інтелектуальна активність, ступінь розвитку творчого й педагогічного мислення тощо, що покликане сформувати обізнаність із поняттям «колективна праця». Цей критерій вказує на рівень сформованості практичних умінь та навичок дітей старшого дошкільного віку у колективній праці, повазі до ровесника, бажання працювати у команді тощо.

У межах рефлексивного компонента було виокремлено *оцінний критерій* з такими показниками:

- уміння здійснювати саморегуляцію та самооцінювання своєї поведінки;

- взаємооцінка проявів колективної праці;
- свідоме та сумлінне ставлення старших дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад у процесі спільної діяльності;
- уміння виконувати колективні або групові завдання, що характеризується поділом з товаришем власним досвідом, умінням, задумом.

Четвертим компонентом сформованості *soft skills* (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку було обрано *рефлексивний*, що передбачав уміння свідомо контролювати результати своєї діяльності у дитячому колективі, рівень власного розвитку та особистісних досягнень тощо.

Вважаємо, що кількість ознак за кожним указаним критерієм не повинна бути менше трьох. У разі встановлення трьох або більше ознак можна говорити про повний прояв цього критерію. Якщо ж під час дослідження встановлений один показник або взагалі не виявлено жодного, можемо стверджувати, що цей критерій не зафіксовано.

На основі означених критеріїв і показників було схарактеризовано рівні розвитку *soft skills* (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку (високий, достатній та низький).

Більш детально рівні сформованості до роботи у команді дітей старшого дошкільного віку опишемо у табл. 2.2.

**Рівні сформованості soft skills (до командної праці)
у дітей старшого дошкільного віку**

Рівень	Особистісний прояв дошкільника
Високий рівень	<ul style="list-style-type: none"> – обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов’язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин; – усвідомлення безкорисливості у здійсненні добродіянь і обмін культурними цінностями через сприяння досягненню ними успіху; – формування культури ставлення до однокласників; – формування вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність; – вміння здійснювати саморегуляцію своєї поведінки; – уміння дитиною аналізувати та здійснювати рефлексію своїх дій та вчинків; – уміння використовувати формули мовленнєвого етикету в практиці спілкування; – свідоме та сумлінне ставлення дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад; – наявність у старших дошкільників умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі; – уміння виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи; – прояв моральності, щирості взаємин між дітьми старшого дошкільного віку у процесі кооперації; – уміння культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності дій та результатів роботи. – свідоме та сумлінне ставлення старших дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад у процесі спільної діяльності; – уміння виконувати колективні або групові завдання, що характеризується поділом з товаришем власним досвідом, умінням, задумом.

Рівень	Особистісний прояв дошкільника
Достатній рівень	<ul style="list-style-type: none"> – достатня сформованість особистісних якостей у колективній праці з ровесниками; наявність сформованих комунікативних умінь; – уміння здійснювати рефлексивний аналіз; – уміння здійснювати саморегуляцію своєї поведінки; <ul style="list-style-type: none"> – часткова обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов’язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин; – часткове усвідомлення безкорисливості у здійсненні добродіянь і обмін культурними цінностями через сприяння досягненню ними успіху; – недостатня сформованість вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність; – поверхове усвідомлення дитиною аналізувати та здійснювати рефлексію своїх дій та вчинків; – уміння використовувати формули мовленнєвого етикету в практиці спілкування; – свідоме та сумлінне ставлення дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад; – наявність у старших дошкільників умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі; <ul style="list-style-type: none"> – уміння виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи.
Низький рівень	<ul style="list-style-type: none"> – достатня сформованість особистісних якостей у колективній праці з ровесниками; <ul style="list-style-type: none"> – недостатня обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов’язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин; – несформованість вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність; – поверхове усвідомлення дитиною аналізувати та здійснювати рефлексію своїх дій та вчинків; – недостатня наявність у старших дошкільників умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі; – неспроможність виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи; – незацікавленість у спільній діяльності з дітьми групи; – відсутність навичок та вмінь аналізувати труднощі, що виникають у процесі колективної діяльності; – педагогічні дії та вчинки дитини старшого дошкільного віку не відповідають професійно-етичним нормам; – обмежена комунікативна здатність; – низький рівень загальної обізнаності; – відсутність вмінь здійснювати саморегуляцію своєї поведінки у дитячому колективі; – відсутність умінь використовувати формули мовленнєвого етикету в практиці спілкування з однолітками.

Задля з'ясування рівнів розвитку soft skills (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку було започатковано констатувальний етап дослідження, у якому брали участь 72 дітей старшого дошкільного віку, серед них: 35 дітей експериментальних груп (ЕГ) та 37 старших дошкільників контрольних груп (КГ), 18 вихователів закладів дошкільної освіти та 45 батьків дітей старшого дошкільного віку.

Аналіз сучасного стану проблеми дозволив встановити, що окреслені критерії та показники є об'єктивними, повними та логічно-систематизованими, оскільки ґрунтуються на досліджуваній проблемі та розкривають основний зміст вихідного поняття.

Висновки до другого розділу

Аналіз науково-методичної літератури з проблеми дослідження дозволив зробити такі висновки:

У процесі дослідження визначено, що досягненню високого рівня розвитку командної праці у дітей старшого дошкільного віку забезпечується комплексом педагогічних умов:

- забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього процесу (дитина-дитина, дитина-дорослий, дитина-група дітей);
- створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі;
- впровадження відповідного методичного забезпечення щодо розвитку soft skills (командної праці-кооперації) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Визначено етапи (інформаційно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, креативно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний); охарактеризовано компоненти означеної проблеми (особистісно-знаннєвий,

мотиваційно-спрямований, практико-діяльнісний, рефлексивний); виявлено критерії (когнітивний, мотиваційний, поведінковий та оцінний) їх показники когнітивний (обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин; усвідомлення безкорисливості у здійсненні добродіянь і обмін культурними цінностями через сприяння досягненню ними успіху; формування культури ставлення до однокласників; формування вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність);

мотиваційний (створення ситуацій розвитку пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку у колективній діяльності; усвідомлення дітьми почуття обов'язку, прояв гуманності у спільній діяльності, позитивного емоційного ставлення до інших; наявність у дітей старшого дошкільного віку інтересу, бажання, потреби у співдружності, колективній праці; створення культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності мотивів, дій та результатів; створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі; доброзичливе ставлення до однолітків, узгодження дій, уміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети);

поведінковий (наявність умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі; уміння використовувати формули мовленнєвого етикету в практиці спілкування; уміння виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи; прояв моральності, щирості взаємин між дітьми старшого дошкільного віку у процесі кооперації; прояв уміння культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності дій та результатів роботи);

оцінний (уміння здійснювати саморегуляцію та самооцінювання своєї поведінки; взаємооцінка проявів колективної праці; свідоме та сумлінне ставлення старших дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних

засад у процесі спільної діяльності; уміння виконувати колективні або групові завдання, що характеризується поділом з товаришем власним досвідом, умінням, задумом) та рівні (високий, достатній, низький) до розвитку командної праці у дітей старшого дошкільного віку.

Список використаних джерел до розділу 2:

1. Богуш А. М. Компетентніший підхід у підготовці майбутніх фахівців дошкільної освіти у вищому навчальному закладі. *Реалізація європейського досвіду компетентнішого підходу у вищій школі України* : НАПН України, Інститут педагогіки НАПН України. К.: Педагогічна думка, 2009. С. 271-281.
2. Божович Л. И. Личность и ее формирование в детском возрасте / Л. И. Божович. М.: Просвещение, 1968. 464 с.
3. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2004. 1440 с.
4. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи : сучасне тлумачення. Рівне : Волин. обереги, 2012, с. 204.
5. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, доповн. і випр. Рівне : Волин. обереги, 2011. 31 с.
6. Горак Г. І. Філософія: Курс лекцій. К.: Вілбор, 1997. 272 с.
7. Грехнев В. С. Культура педагогического общения: Кн. для учителя. М. : Просвещение, 1990. 9 с.
8. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
9. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособ. для студентов высш. учеб. заведений. М.: Академия, 2002. 208 с.
10. Карагозлю Ф. Педагогічні умови взаємодії дошкільного навчального закладу з сімєю у полікультурному вихованні старших дошкільників: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. 2019. 181 с.
11. Ладивір С. Поле ціннісних орієнтацій старших дошкільників // Спеціалізований журнал «Вихователь-методист дошкільного закладу». 2015. № 8. 16-21 с.

12. Литвин А. Педагогічні умови інформатизації навчально-виховного процесу в ПТНЗ будівельного профілю. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2010. № 5. С. 65–78.
13. Мудрик А. В. Социальная педагогика: Учеб. для студ. пед. Вузов. 3-е изд., испр. и доп. М.: Академия, 2000. с. 112
14. Новий тлумачний словник: в 4-х т. [укл. В. Яременко, О. Сліпушко]. К. : «Аконіт». Т. 4. 1999. 941 с.
15. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника – перспективи розвитку: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.
16. Піроженко Т.О. та ін. Методичний посібник до парціальної програми з розвитку з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом».К.: Видавництво «Алатон, 2016. 112 с.
17. Піроженко Т.О., Хартман О.Ю. Парціальна програма з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом». К.: Видавництво «Алатон, 2016. 32 с.
18. Проект Стандарту вищої освіти України : 012 Дошкільна освіта (магістр). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti> (дата звернення: 18.09.2017).
19. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / уклад.: С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ, 2000. С. 78.
20. Пуйо О.І. Рухливі ігри як засіб формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. 2021. 276 с.
21. Сахарова О. М. Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. 2021. 233 с.
22. Сіренко А.Є. Формування у старших дошкільників впевненості в собі у груповій діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. 2017. 281 с.

23. Специфіка формування взаємин між дітьми дошкільного віку. URL: <https://vseosvita.ua/library/specifika-formuvanna-vzaemin-miz-ditmi-doskilnogo-viku-200599.html> (дата звернення: 07.02.2021).
24. Философский энциклопедический словарь / гл. ред.: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. М. : Сов. энциклопедия, 1983. 840 с.
25. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.- метод. посібник / Т.О. Піроженко, Л.І. Соловйова та ін. К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.
26. Шипилов В. Перечень навыков soft-skills и их развития. URL: https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/soft-skills.shtml (дата звернення: 07.10.2021).
27. What is team building? Тимбілдинг. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki/%D0%A2%D0%B8%D0%BC%D0%B1%D1%96%D0%BB%D0%B4%D0%B8%D0%BD%D0%B3> (дата звернення: 07.11.2021).

РОЗДІЛ 3

ЕКСПЕРИМЕНТАЛЬНА ПЕРЕВІРКА ЕФЕКТИВНОСТІ ПЕДАГОГІЧНИХ УМОВ РОЗВИТКУ SOFT SKILLS У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В УМОВАХ ЗДО

3.1. Діагностика рівнів сформованості м'яких навичок до командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти

Метою констатувального етапу експерименту було з'ясування рівнів сформованості м'яких навичок до командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

У зв'язку з цим було започатковано констатувальний етап дослідження, у якому брали участь групи дітей, які виховувались у ЗДО № 45, ЗДО 17, ЗДО 2, ЗДО 72 дітей старшого дошкільного віку, серед них: 35 дітей експериментальних груп (ЕГ) та 37 старших дошкільників контрольних груп (КГ), які працювали в однакових організаційно-педагогічних умовах. Також проводилося опитування серед 18 фахівців закладів дошкільної освіти та 45 батьків вихованців.

На констатувальному етапі експерименту з метою визначення розвитку м'яких навичок (soft skills) у дітей старшого дошкільного віку здійснено опитування серед фахівців закладів дошкільної освіти та батьків вихованців за спеціально розробленими анкетами.

З метою якісної організації експериментальної роботи було здійснено оцінювання загального рівня обізнаності фахівців дошкільної освіти щодо проблеми розвитку м'яких навичок командної праці дітей старшого дошкільного віку та основних його чинників шляхом проведення першого блоку анкетування.

У зв'язку з вищевказаним було започатковано констатувальний експеримент. У дослідженні брали участь 18 фахівців закладів дошкільної освіти та 40 батьків вихованців.

Мета констатувального етапу дослідження полягає у використанні фахівцями ДО діагностичної методик розвитку soft skills (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Для реалізації поставленої мети передбачалося розв'язання таких завдань:

- визначення критеріїв та показників сформованості soft skills у дітей старшого дошкільного віку;
- вивчення стану сформованості soft skills (кооперація) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти;
- з'ясування ролі батьків вихованців та фахівців ДО щодо розвитку soft skills у дітей старшого дошкільного віку.

Для практичного вивчення означених умов було розроблено методика, що складається з окремих дослідницьких частин. Методика включає в себе три напрямки роботи:

1. Робота з фахівцями ЗДО;
2. Робота з дітьми старшого дошкільного віку;
3. Робота з батьками вихованців (дітей старшого дошкільного віку).

Їх реалізація була спрямована на вирішення завдань, які були визначені за даними напрямками роботи.

Робота з фахівцями ДО та батьками вихованців спрямовувалась на вивчення ролі батьків та педагогів щодо розвитку даної якості у дітей дошкільного віку. На пошуковому етапі експерименту з метою визначення (наявних) рівнів обізнаності фахівців дошкільної освіти щодо проблеми розвитку м'яких навичок у дітей старшого дошкільного віку було здійснено анкетування серед фахівців закладів дошкільної освіти за розробленими анкетами.

Критерії сформованості знань та умінь фахівців ДО покладено в основу виокремлення чотирьох рівнів вищевказаної проблеми дослідження: високий, середній, достатній, низький, яким було надано певні якісні характеристики.

Реальність зазначених рівнів було перевірено на етапі констатувального експерименту.

Виявлення стану обізнаності фахівців дошкільної освіти до розвитку м'яких навичок у дітей старшого дошкільного віку проводилося за допомогою таких методів дослідження: анкетування, тестування, бесіди з вихователями ЗДО, батьками дошкільників, студентами ЗВО, порівняння, вивчення результатів педагогічної діяльності студентів та вихователів, вивчення педагогічного досвіду, експертна оцінка, педагогічне спостереження, самоаналіз, самооцінка та ін.

На початку констатувального етапу експерименту було використано для фахівців ДО авторську анкету № 1 «Оцінювання загального рівня обізнаності фахівців дошкільної освіти щодо проблеми розвитку м'яких навичок командної праці у дітей старшого дошкільного віку» (див. Додаток Ж) та анкету №2 для батьків дітей старшого дошкільного віку (див. Додаток Ж), що визначалися за чотирма критеріями: когнітивним, мотиваційним, поведінковим, оцінним. Оцінка респондентами рівня означеного феномену визначалася за 12-ти бальною шкалою: високий рівень (9-12 балів), достатній рівень (5-8 балів), низький рівень (0-4 бали).

Обробка результатів анкетування фахівців дошкільної освіти продемонструвала наступний розподіл відповідей респондентів. Результати діагностування засвідчують високий та середній рівні обізнаності фахівців дошкільної освіти щодо проблеми розвитку м'яких навичок (командної роботи) у дітей старшого дошкільного віку, що наочно показано на рис. 3.1.

Перевірка вирішення запропонованих завдань фахівцями ДО означеної вище проблеми засвідчило, що педагоги на високому рівні володіють теоретичними знаннями й творчими вміннями, не припускаються помилок при вирішенні поставлених завдань.

Оцінювання загального рівня обізнаності фахівців дошкільної освіти щодо проблеми розвитку м'яких навичок до командної роботи дітей старшого

дошкільного віку на констатувальному етапі дослідження представлено на рис. 3.1.

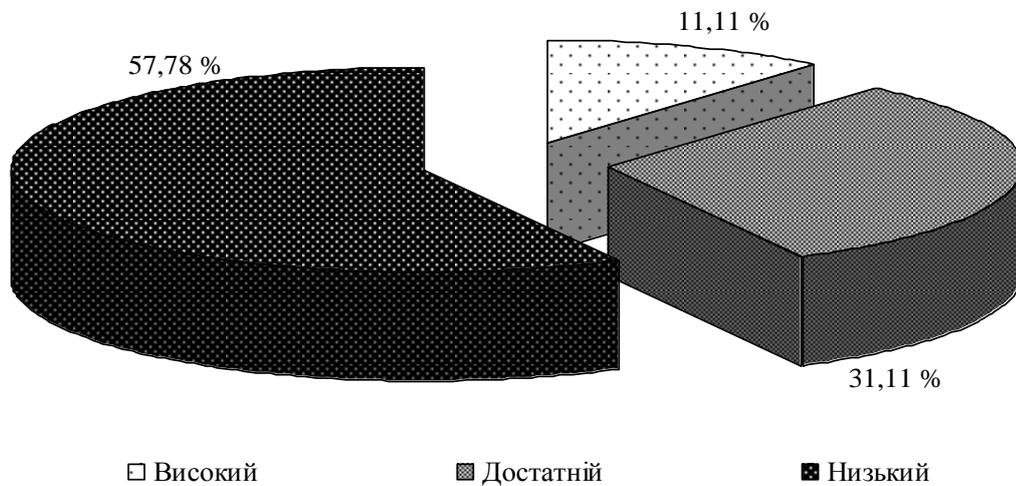

Рис. 3.1. Результати анкетування щодо обізнаності фахівців дошкільної освіти щодо проблеми розвитку м'яких навичок (командної праці) дітей старшого дошкільного віку за розробленою анкетой №1 на констатувальному етапі експерименту (у %)

Наступним етапом дослідження стало визначення рівнів обізнаності вищезазначеної проблеми дослідження батьків вихованців.

Обробка результатів анкетування батьків вихованців продемонструвала наступний розподіл відповідей респондентів. Результати діагностування засвідчують, що батьки дітей старшого дошкільного віку продемонстрували достатній (34 % респондентів) та низький (52 % батьків вихованців) рівні обізнаності означеної проблеми, що наочно показано на рис. 3.1.

Лише 14 % опитуваних засвідчили високий рівень, як створити відповідні умови, щоб кожна їхня дитина змогла своєчасно розкрити й сформувати загальні знання взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури між дітьми(працювати у колективі ровесників групи дошкільного віку) тощо.

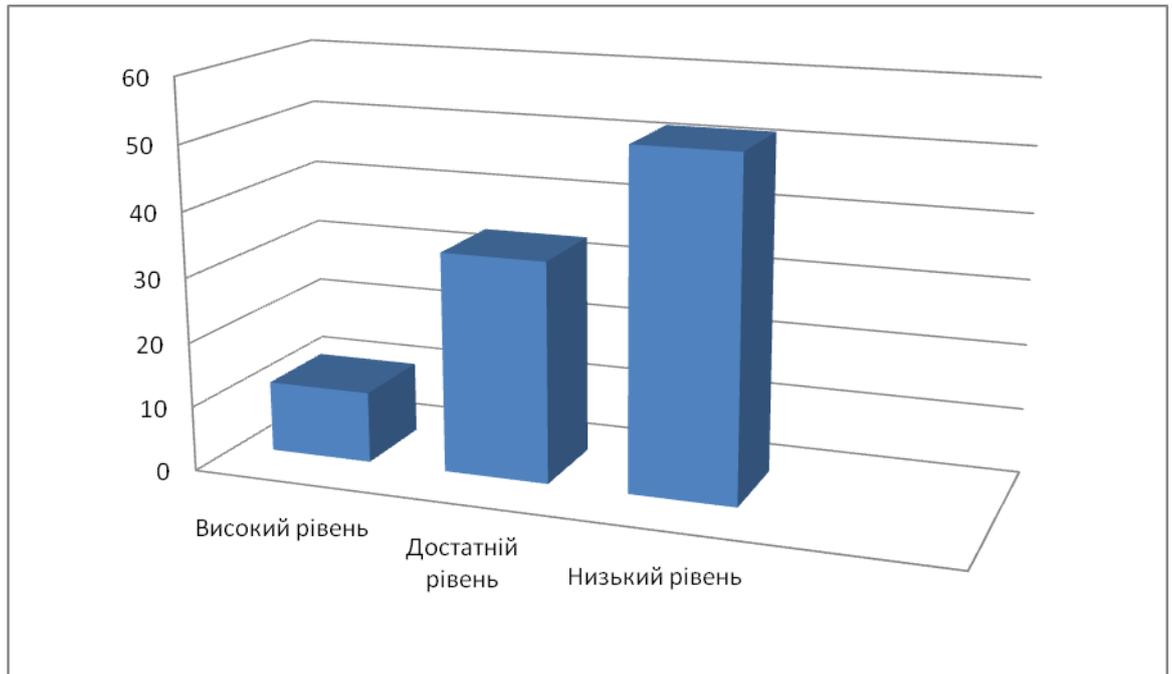

Рис. 3.2. Результати анкетування щодо обізнаності батьків вихованців щодо проблеми розвитку м'яких навичок (командної праці) дітей старшого дошкільного віку за розробленою анкетой №2 на констатувальному етапі експерименту (у %)

У роботі з дітьми старшого дошкільного віку було використано метод спостереження за їх власною поведінкою, комунікативною діяльністю (див. додаток А) та розроблено ряд методик (див. дод. Б, В), які спрямовувалися на з'ясування розвитку soft skills (командної праці) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти. Як допоміжний та ефективний метод було проведено бесіди з дітьми старшого дошкільного віку, запитання яких спрямовувалися на з'ясування вміння дітей до командної праці.

З метою вивчення проблеми для дітей старшого дошкільного віку було розроблено авторську анкету «Визначення розвитку м'яких навичок у дітей старшого дошкільного віку», що складалася з переліку таких питань: «Коли ти виростиш, то ким станеш?», «Як ти думаєш, що потрібно, щоб отримати таку професію?», «Які речі з перерахованих тобі потрібні в першу чергу: комп'ютер, мобільний телефон, телевізор, іграшки, книги? Чому?», «Назви свої улюблені ігри.», «Назви свої улюблені мультфільми» тощо.

Для визначення рівнів сформованості означеного феномену за визначеними показниками виокремлених компонентів та критеріїв було дібрано відповідні методики. Опрацьовано й описано спеціальні діагностичні методики, які використовують вихователі ЗДО для систематичного спостереження та інтерпретації дитячих досягнень у командній праці між дітьми тощо (діагностичні тести Б. Вілгоцької-Оконь; Методологія тестування шкільної зрілості А. Жемінської; Комплексна діагностична методика Г. Совінської; «Діагностика шкільної підготовленості дитини в 12 останній групі дитячих садків» Я. Анджеєвської і Я. Веруцької; Алгоритм комплексного педагогічного діагнозу Е. Грущик-Кольчинської і Е. Зелінської).

Відзначено практичну значущість результатів діагнозу для розробки вихователем стратегії педагогічного впливу і взаємодії з дитиною з урахуванням її індивідуальних відмінностей та особистих потреб у навчанні; оптимальному виборі форм, методів і дидактичних засобів.

Комплексний аналіз результатів проведеного констатувального етапу дослідження показав наявність недостатнього рівня ґрунтованих знань дітей старшого дошкільного віку щодо означеної проблеми.

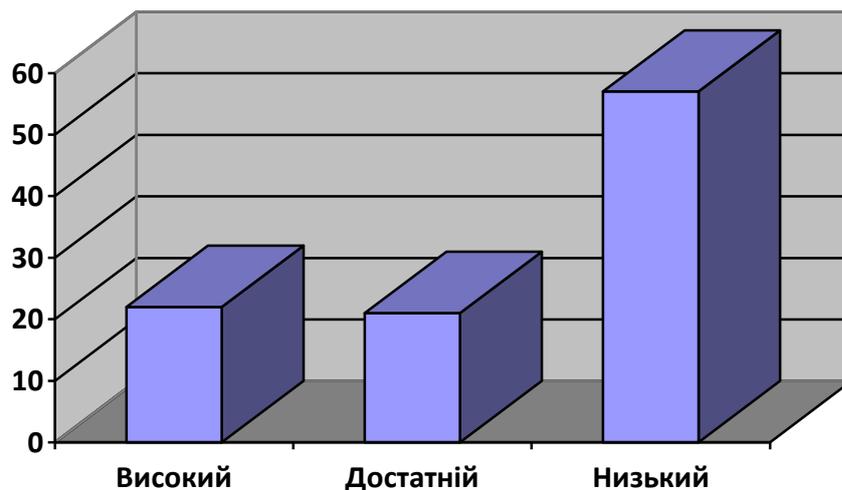

Рис. 3.4. Результати анкетування батьків старших дошкільників щодо розвитку м'яких навичок командної праці за розробленою анкетой №2 на констатувальному етапі експерименту (у %)

3.2. Реалізація педагогічних умов сформованості м'яких навичок до командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти

Після завершення констатувального етапу експерименту було проведено повторне обстеження (формувальний та прикінцевий етапи дослідження) старших дошкільників контрольної та експериментальної груп задля чого використана авторська методика дослідження, описана в підрозділі 2.1.

Результати констатувального етапу експерименту надають підстави стверджувати щодо необхідності розробки експериментальної методики, спрямованої на підвищення рівнів розвитку м'яких навичок (командної праці) дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

На цьому етапі відповідно до компонентів (особистісно-знаннєвий, мотиваційно-спрямований, практико-діяльнісний, рефлексивний) було визначено критерії і показники зазначеного феномена.

Здійснено зіставну характеристику рівнів сформованості soft skills (до командної праці) дітей старшого дошкільного віку в порівнянні з констатувальним етапом. Опис одержаних результатів подається в тій самій послідовності, що була обрана для констатувального етапу педагогічного експерименту.

У таблиці 3.1. представлено перелік діагностувальних методик щодо розвитку м'яких навичок командної роботи у дітей старшого дошкільного віку відповідно до зазначених компонентів, критеріїв та показників.

Таблиця 3.1

Компоненти, критерії, показники та методики діагностики рівнів сформованості soft skills (до командної праці) дітей старшого дошкільного віку

Компоненти	Критерії	Показники методики	Діагностувальна (авторська) методика
Особистісно-знаннєвий	Когнітивний	обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин	гра «Оціни вчинок ровесників групи» індивідуальна бесіда
		формування культури ставлення до дітей дошкільної групи	індивідуальна бесіда
		формування вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність	індивідуальна бесіда за сюжетними картинками
Мотиваційно-спрямований	Мотиваційний	обізнаність із правилами поведінки в колективі та соціумі	гра «Оціни вчинок»
		наявність у дітей старшого дошкільного віку інтересу, бажання, потреби у співдружності, колективній праці	гра «Відображення почуттів у процесі колективної праці»
		створення культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності мотивів, дій та результатів; створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі	комп'ютерна гра «Колективна праця дошкільника» індивідуальна бесіда за сюжетними картинками
Практико-діяльнісний	Поведінковий	наявність умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі; уміння використовувати формули	комп'ютерна гра «Колективна праця дошкільника»

		<p>мовленнєвого етикету в практиці спілкування;</p> <p>уміння виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи; прояв моральності, щирості взаємин між дітьми старшого дошкільного віку у процесі кооперації;</p> <p>уміння культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності дій та результатів роботи</p>	<p>гра «Згуртованість»</p> <p>гра «Кооперація»</p> <p>індивідуальна бесіда зі старшими дошкільниками за сюжетними картинками</p>
Рефлексивний	Оцінний	<p>уміння здійснювати саморегуляцію та самооцінювання своєї поведінки; взаємооцінка проявів колективної праці;</p>	<p>комп'ютерна гра «Колективна праця дошкільника»</p>
		<p>уміння за зовнішніми ознаками визначати емоційний стан інших дітей групи дошкільного віку</p>	<p>завдання «Відображення почуттів», піктограми</p>
		<p>відповідність поведінки загальноприйнятим нормам</p>	<p>ситуації морального змісту гра «Безконфліктні стосунки»</p>
		<p>свідоме та сумлінне ставлення старших дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад у процесі спільної діяльності;</p> <p>уміння виконувати колективні або групові завдання, що характеризується поділом з товаришем власним досвідом, умінням, задумом</p>	<p>комп'ютерна гра «Колективна праця дошкільника»</p> <p>гра «Оціни свій вчинок»</p> <p>індивідуальна бесіда зі старшими дошкільниками за сюжетними картинками</p>

Убачаємо необхідність описати більш докладно розроблені й дібрані діагностувальні завдання. Перша педагогічна умова «Забезпечення суб'єкт-

суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього процесу (дитина-дитина, дитина-дорослий, дитина-група дітей)» була реалізована так:

Когнітивний критерій

1. Гра «Оціни вчинок ровесників групи дошкільного віку».

Мета: визначення рівня обізнаності старших дошкільників із загальноприйнятими правилами поведінки в командній праці (кооперації) та соціумі, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин.

Показник: обізнаність дітей старшого дошкільного віку із правилами поведінки в команді дітей та соціумі.

Завдання: гра «Оціни вчинок ровесників групи дошкільного віку».

Процедура виконання. Дитині старшого дошкільного віку запропонували розглянути дві-три сюжетні картинки (було використано дидактичний матеріал настільно-друкованої гри «Оціни вчинок ровесників групи») та схарактеризувати ситуацію, подану на малюнку, визначивши, дії якої дитини сподобалися й чому.

Оцінювання:

- високий рівень – дитина правильно розуміє моральний зміст усіх ситуацій, оцінює вчинки інших дітей старшої групи, мотивуючи свій вибір відповідно до загальноприйнятих правил поведінки в команді та соціумі, згуртованості, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культурі взаємин;

- достатній рівень – дитина правильно інтерпретує моральний зміст більше, одної - двох ситуацій, за допомогою дорослого пояснює свій вибір;

- низький рівень – дитина без допомоги дорослого не розуміє моральний зміст запропонованих ситуацій, не може пояснити свій вибір.

2. Індивідуальна бесіда зі старшим дошкільником

Мета: визначення рівнів обізнаності та усвідомлення дитиною із колективною працею, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності та культурою

взаємин між дітьми; формування культури ставлення до дітей дошкільної групи.

Завдання: індивідуальна бесіда.

Процедура виконання. Дитині без попередніх пояснень та прикладів пропонувалося продовжити твердження-запитання: «Згуртованість – це...?». «Взаємини дружньої взаємодопомоги – це..?», «Обов'язок – це..?». Чи вважаєш ти себе гарним товаришем? Чому? Як ти поводишся у дитячому колективі?

Оцінювання:

– високий рівень – дитина старшого дошкільного віку відповідає на всі запитання; проявляє обізнаність із колективною працею, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявляє гуманність у спільній діяльності (колективі).

– достатній рівень – відповідає за допомогою вихователя ЗДО на деякі із запропонованих запитань, проте не характеризує себе гарним товаришем, не розуміє культуру взаємин між дітьми дошкільного віку тощо;

– низький рівень – дитина не відповідає на запитання або її відповіді не стосуються сутності запитань.

Друга педагогічна умова «Створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі» передбачала:

Мотиваційний критерій

рівнів сформованості дітей старшого дошкільного віку щодо розвитку вмінь командної праці

1. Гра «Відображення почуттів у процесі колективної праці».

Мета: визначення рівнів сформованості дітей старшого дошкільного віку щодо розвитку вмінь за зовнішніми ознаками визначати емоційний стан інших дітей групи (ровесників) у процесі колективної праці.

Показник: уміння старших дошкільників за зовнішніми ознаками визначати емоційний стан інших дітей групи.

Завдання: «Відображення почуттів у процесі колективної праці».

Матеріали: піктограми для старших дошкільників.

Процедура виконання. Дитині пропонують розглянути п'ять піктограм із зображенням різних емоцій (гнів, здивування, радість, смуток, страх).

Після розгляду дитині пропонувалося відповісти на такі запитання: «Як ти думаєш, який настрій у цієї дитини групи?», «Що трапилося з нею?», «Що вона відчуває?», «Чому ти так думаєш?».

Оцінювання:

– високий рівень – дитина старшої дошкільної групи правильно називає емоційні стани на всіх п'ятьох піктограмах, адекватно мотивуючи свою думку;

– достатній рівень – дитина правильно інтерпретує не менше, ніж три піктограми, мотивує свою думку за умови навідних запитань педагога-вихователя групи;

– низький рівень – дитина без допомоги вихователя ЗДО не може адекватно інтерпретувати більше, ніж одну піктограму, невзмі обґрунтувати свою думку.

2. Гра «Оціни вчинок».

Мета: визначення рівня обізнаності старших дошкільників із загальноприйнятими правилами поведінки в колективі дітей дошкільного віку та соціумі.

Процедура виконання. Дитині пропонувалося розглянути три сюжетні картинки (використовували дидактичний матеріал настільно-друкованої гри «Оціни вчинок») й схарактеризувати ситуацію, подану на малюнку, визначивши, дії якої дитини сподобалися й чому.

Оцінювання:

– високий рівень – дитина старшого дошкільного віку правильно розуміє моральний зміст усіх ситуацій, оцінює їх персонажів, мотивуючи свій вибір відповідно до загальноприйнятих правил поведінки в колективі та соціумі;

– достатній рівень – за допомогою вихователя дитина правильно пояснює свій вибір, інтерпретує моральний зміст більше, однієї - двох ситуацій тощо;

– низький рівень – дитина без допомоги фахівця дошкільної освіти не розуміє моральний зміст запропонованих ситуацій та не може пояснити свій вибір.

3. Індивідуальна бесіда зі старшими дошкільниками за сюжетними картинками

Мета: створення культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності мотивів, дій та результатів; емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі.

Матеріали: сюжетні картинки.

Індивідуальна бесіда зі старшими дошкільниками за сюжетними картинками спрямована на створення та забезпечення приємної атмосфери між дітьми, налаштування до співдружності та спільної діяльності у колективі.

Третя педагогічна умова «Упровадження відповідного методичного забезпечення щодо розвитку soft skills (командної праці-кооперації) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти» була спрямована на:

Поведінковий критерій

1. Гра «Моя поведінка».

Мета: визначення особливостей реальної поведінки дітей старшого дошкільного віку щодо їх відповідності загальноприйнятим нормам до роботи у колективі (спільній діяльності).

Показник: відповідність поведінки загальноприйнятим нормам.

Завдання: ситуації морального змісту.

Матеріал: картки.

Процедура виконання: старшим дошкільникам пропонують розглянути від 5-10 карток

2. Комп'ютерна гра «Країна емоцій».

Мета: навчити дітей ідентифікувати прості емоції щодо міміки, пози, інтонації, аналізувати причини виникнення емоцій, аналізувати власний досвід, причини виникнення своїх емоцій; бачити залежність емоцій від ситуації. Зосередитись на розвитку особистісного потенціалу дитини, допомагати їй навчитися управляти своїми внутрішніми ресурсами, емоціями, поведінкою та успішно взаємодіяти з іншими дітьми, людьми.

Гра допомагає розвивати здібності, пов'язані з соціально-емоційною сферою. Розпізнавання та розуміння емоцій - основа соціальної взаємодії. У розвитку діти проявляються дві лінії емоційного розвитку: вираз та розуміння емоцій. Маленькі діти краще виражають емоції, а дорослі краще їх розуміють, аналізують причини та наслідки. Гра, спрямована на розвиток цих здібностей.

Додаткова рекомендація

Розвиток відбуватиметься більш ефективно, якщо дорослі будуть грати разом з дитиною, обговорюючи та коментуючи процес.

Під час гри можна задавати дитині такі питання:

- Що допомогло тобі зрозуміти, що саме ця людина радіє/сумує/злиться/боїться? (Акцентуючи увагу на особливості міміки, пози, інтонації)

- Чим відрізняється міміка емоцій у людей різної статі та віку?
- Які особливості міміки ти помітив?
- Чому могла виникнути така емоція?
- У тебе таке буває? У яких ситуаціях?

3. *Гра за сюжетними картинками «Комфортний будиночок для нас»*

Мета: усвідомлення своєї ролі у групі, стилю поведінки. Спрямувати дитину, щоб замислитися над тим, яку функцію вона виконує у цьому колективі, направити дитину на усвідомлення того, що вона потрібна у своєму «будинку», такі дії сприяють згуртуванню колективу.

Ресурси: картки із зображенням частин будинку та домашнього інтер'єру

Хід вправи: учасники поділяються на 2 команди.

Ведучий дає інструкцію: «Кожна команда має стати повноцінним будинком! Кожна дитина має вибрати, ким вона буде в цьому будинку – дверима, стіною чи дахом або предметом меблів, квіткою чи телевізором? Команда повинна стати повноцінним та функціональним будинком. Можна спілкуватися між собою».

У кінці гри, коли обидва будиночки побудовані, можна провести опитування. «Як проходило обговорення у командах? Чи відразу змогли визначити свою роль у «будинку»? Чому обрали саме цю роль? Я думаю, всі зрозуміли, що кожна частина вашого «будинку» важлива і потрібна в ньому, кожна має свою певну функцію, без якої будинок не може бути повноцінним».

Оцінний критерій

1. *Гра «Оціни свій вчинок».*

Мета: уміння дитини проаналізувати власну поведінку, дії та вчинки у колективі дітей; визначення рівня обізнаності старших дошкільників із загальноприйнятими правилами поведінки в колективі дітей дошкільного віку та соціумі.

Процедура виконання. Дитині пропонувалося розглянути п'ять сюжетних картинок (використовували дидактичний матеріал настільно-друкованої гри «Оціни свій вчинок») й схарактеризувати ситуацію, подану на малюнку, визначивши, дії якої дитини схожі з власними діями та чому.

Оцінювання:

– високий рівень – дитина старшого дошкільного віку правильно розуміє моральний зміст усіх ситуацій, оцінює їх персонажів, мотивуючи свій вибір відповідно до загальноприйнятих правил поведінки в колективі та соціумі;

– достатній рівень – за допомогою вихователя дитина правильно пояснює свій вибір, інтерпретує моральний зміст більше, одної - двох ситуацій тощо;

– низький рівень – дитина без допомоги фахівця дошкільної освіти не розуміє моральний зміст запропонованих ситуацій та не може пояснити свій вибір.

2. *Комп'ютерна гра «Колективна праця дошкільника».*

Мета: навчити дітей ідентифікувати прості емоції щодо міміки, пози, інтонації, аналізувати причини виникнення емоцій, аналізувати власний досвід, причини виникнення своїх емоцій; бачити залежність емоцій від ситуації. Зосередитись на розвитку особистісного потенціалу дитини, допомагати їй навчитися управляти своїми внутрішніми ресурсами, емоціями, поведінкою та успішно взаємодіяти з іншими дітьми, людьми.

3. *Гра «Безконфліктні стосунки».*

Мета: свідоме та сумлінне ставлення старших дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад у процесі спільної діяльності; уміння виконувати колективні або групові завдання, що характеризується поділом з товаришем власним досвідом, умінням, задумом.

Показник: уміння старших дошкільників будувати безконфліктні стосунки у дитячому колективі.

4. *Гра «Відображення почуттів»*

Показник: уміння дітей старшого дошкільного віку за зовнішніми ознаками визначати емоційний стан інших дітей групи.

Мета: визначення рівнів сформованості вмінь за зовнішніми ознаками визначати емоційний стан інших дітей групи, ровесників.

Матеріали: піктограми.

Процедура виконання. Дитині пропонують розглянути 5-7 піктограм із зображенням різних емоцій. Після розгляду дошкільнику пропонувалося відповісти на такі запитання: «Який настрій у твого друга?», «Як ти думаєш, який настрій у цієї дитини?», «Що трапилось з нею?», «Що вона відчуває?», «Чому ти так вважаєш?». «Чи так можна працювати у команді»? Чому?

Оцінювання:

– достатній рівень – дитина старшого дошкільного віку правильно називає емоційні стани на всій п'ятьох піктограмах, адекватно мотивуючи свою думку;

– задовільний рівень – дитина правильно інтерпретує не менше, ніж три піктограми, мотивує свою думку за умови навідних запитань вихователя;

– низький рівень – дитина без допомоги вихователя ЗДО не зможе пояснити свою думку та не може адекватно інтерпретувати більше, ніж одну піктограму.

Також було проаналізовано організацію предметно-розвивального середовища закладів дошкільної освіти, у яких проводився констатувальний експеримент. Зверталася увага на наступні параметри: трансформаційність, поліфункціональність, варіативність вибору, статево-вікова відповідність, доступність, вільний вибір.

Узагальнені результати оцінювання умов розвитку та виховання дитини старшого дошкільного віку (за 10-бальною шкалою) представлено у табл. 3.6.

Таблиця 3.6.

Відповідність предметно-розвивального середовища ЗДО умовам розвитку soft skills (до командної праці) у дітей старшого дошкільного віку

Параметри предметно-розвивального середовища ЗДО	Оцінка у балах				
	ЗДО №45	ЗДО №2	ЗДО №76	ЗДО №17	Середнє значення
Поліфункціональність	10	10	10	10	10
Доступність	10	10	10	10	10
Вільний вибір	10	10	10	10	10
Розвивальне освітнє середовище	10	10	10	10	10

Аналіз особливостей організації предметно-розвивального середовища ЗДО засвідчив, що в основному увесь матеріал, інвентар, дидактичні засоби зосереджуються в групових кімнатах, у яких завжди передбачено куточки для різних видів діяльності. Зміст ігрового та дидактичного матеріалу виявився приблизно однаковим у досліджуваних групах.

У зв'язку з цим було започатковано проект «Трикутник успіху», метою якого було налагодження ефективної взаємодії педагога-дитина старшого дошкільного віку-батьки вихованців.

3.3. Зміст та аналіз результатів формувального етапу експерименту

Здійснимо порівняльний аналіз одержаних результатів на констатувальному та формувальному етапах дослідження. Важливим складником педагогічного експерименту була реалізація та визначення впливу

педагогічних умов на рівні сформованості м'яких навичок командної роботи дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Прикінцевим етапом дослідження було здійснення діагностики рівнів сформованості м'яких навичок командної роботи дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

У зв'язку з цим було проведено порівняння результатів формувального експерименту з результатами констатувального етапу. Отримані результати педагогічного експерименту здійснювалися за допомогою обробки методів математичної статистики для підтвердження правомірності висунутої гіпотези та перевірки достовірності емпіричних даних

Необхідно зазначити, що поетапна реалізація педагогічних умов рівнів сформованості м'яких навичок командної роботи дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти мала комплексний вплив на формування когнітивного, мотиваційного, поведінкового та оцінного компонентів, кожен з яких оцінювався за відповідними критеріями.

З метою аналізу динаміки змін, на формувальному етапі експерименту було проведено повторний зріз стану сформованості soft skills до командної праці дітей старшого дошкільного віку за розробленим навчально-методичним інструментарієм, що застосовувалися на констатувальному етапі дослідження.

Для більш ґрунтовної характеристики відповідно до визначених критеріїв сформованості soft skills командної праці дітей старшого дошкільного віку наведемо отримані результати експерименту в тій послідовності, що й на констатувальному етапі дослідження.

Кількісні дані сформованості м'яких навичок командної праці дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм подано в табл. 3.2.

Таблиця 3.2.

Рівні сформованості soft skills командної праці дітей старшого дошкільного віку за когнітивним критерієм на формувальному етапі експерименту (у %)

Показники		Рівні					
		Високий		Достатній		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Група		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин	%	40	21,6	34,3	18,9	25,7	59,5
	К-сть	14	8	12	7	9	22
формування культури ставлення до дітей дошкільної групи	%	31,4	18,9	51,4	27,1	17,2	54,0
	К-сть	11	7	18	10	6	20
формування вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність	%	42,9	21,6	34,3	18,9	22,8	59,5
	К-сть	15	8	12	7	8	22
Середній показник		38,1	20,7	40	21,6	21,9	57,6

Як видно з рис. 3.2, в експериментальній групі за показниками когнітивного критерію відбулися значні зміни в рівнях сформованості soft skills командної праці дітей старшого дошкільного віку.

Загалом за показниками когнітивного критерію сформованості м'яких навичок командної праці дітей старшого дошкільного віку на прикінцевому

етапі експерименту високий рівень зафіксовано у 38,1 % старших дошкільників ЕГ та 20,7 % КГ, достатній рівень – у 40,0 % дітей ЕГ і 21,6 % КГ, на низькому рівні залишилося 21,9 % дітей старшого дошкільного віку ЕГ і 57,6 % КГ.

Результати діагностики показників мотиваційного критерію на формуальному етапі експерименту також відрізняються від результатів, отриманих під час проведення констатувального етапу.

Кількісні дані сформованості м'яких навичок до командної роботи дітей старшого дошкільного віку за мотиваційним критерієм подано в табл. 3.3.

Таблиця 3.3.

Рівні сформованості soft skills командної праці дітей старшого дошкільного віку за мотиваційним критерієм на формуальному етапі експерименту (у %)

Показники		Рівні					
		Високий		Достатній		Низький	
		Група		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
Обізнаність із правилами поведінки в колективі та соціумі	%	51,4	29,7	31,5	18,9	17,1	51,4
	К-сть	18	11	11	7	6	19
Наявність у дітей старшого дошкільного віку інтересу, бажання, потреби у співдружності, колективній праці	%	54,3	40,5	31,4	21,7	14,3	37,8
	К-сть	19	15	11	8	5	14
створення культури взаємин між дітьми	%	42,9	21,6	34,3	18,9	22,8	59,5

дошкільного віку через забезпечення єдності мотивів, дій та результатів; створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі	К-сть	15	8	12	7	8	22
Середній показник		49,5	30,6	32,4	19,8	18,1	49,6

Загалом середній показник за показниками мотиваційного критерію на прикінцевому етапі експерименту зафіксовано у 49,5 % старших дошкільників ЕГ та 30,6 % КГ, достатній рівень – у 32,4 % дітей ЕГ і 19,8 % КГ, низький рівень – у 18,1 % дітей старшого дошкільного віку ЕГ і 49,6 % КГ.

Наступним кроком визначалися рівні прояву показників поведінкового критерію, за якими оцінювався особистісно-поведінковий компонент у структурі розвитку м'яких навичок командної роботи старших дошкільників.

За результатами діагностики було визначено рівні сформованості означеної проблеми дослідження за кожним показником поведінкового критерію.

Кількісні дані сформованості soft skills до командної праці дітей старшого дошкільного віку за поведінковим критерієм подано в табл. 3.4.

Таблиця 3.4.

Рівні сформованості м'яких навичок командної праці дітей старшого дошкільного віку за поведінковим критерієм на формульованому етапі експерименту (у %)

Показники Група		Рівні					
		Високий		Достатній		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
наявність умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі	%	40	21,6	34,3	18,9	25,7	59,5
	К-сть	14	8	12	7	9	22
уміння використовувати формули мовленнєвого етикету в практиці спілкування; уміння виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи; прояв моральності, щирості взаємин між дітьми старшого дошкільного віку у процесі кооперації	%	42,9	24,3	42,9	27,1	14,2	48,6
	К-сть	15	9	15	10	5	18
уміння культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності дій та результатів роботи	%	42,9	21,6	34,3	18,9	22,8	59,5
	К-сть	15	8	12	7	8	22
Середній показник		41,9	22,5	37,2	21,6	20,9	55,9

Загалом середній показник за показниками поведінковим критерієм на прикінцевому етапі експерименту зафіксовано у 41,9 % старших дошкільників ЕГ та 22,5 % КГ, достатній рівень – у 37,2 % дітей ЕГ і 21,6 % КГ, низький рівень – у 20,9 % дітей старшого дошкільного віку ЕГ і 55,9 % КГ.

Кількісні дані сформованості м'яких навичок командної праці дітей старшого дошкільного віку за оцінним критерієм подано в табл. 3.5.

Таблиця 3.5.

Рівні сформованості soft skills до командної праці дітей старшого дошкільного віку за оцінним критерієм на формульовальному етапі експерименту (у %)

Показники Група		Рівні					
		Високий		Достатній		Низький	
		ЕГ	КГ	ЕГ	КГ	ЕГ	КГ
уміння здійснювати саморегуляцію та самооцінювання своєї поведінки; взаємооцінка проявів колективної праці	%	40	24,4	37,1	29,7	22,9	45,9
	К-сть	14	9	13	11	8	17
уміння за зовнішніми ознаками визначати емоційний стан інших дітей групи дошкільного віку	%	57,1	40,6	25,7	24,3	17,2	35,1
	К-сть	20	15	9	9	6	13
відповідність поведінки загальноприйнятим нормам	%	40	21,6	34,3	18,9	25,7	59,5
	К-сть	14	8	12	7	9	22

свідоме та сумлінне ставлення старших дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад у процесі спільної діяльності	%	54,3	40,5	31,4	21,7	14,3	37,8
	К-сть	19	15	11	8	5	14
уміння виконувати колективні або групові завдання, що характеризується поділом з товаришем власним досвідом, умінням, задумом	%	54,3	46,0	31,4	18,9	14,3	35,1
	К-сть	19	17	11	7	5	13
Середній показник		49,1	34,6	32,0	22,7	18,9	42,7

Як бачимо з табл. 3.5., в експериментальній групі за показниками оцінного критерію набагато вищі результати в рівнях сформованості soft skills до командної праці дітей старшого дошкільного віку, ніж у контрольній.

Для дітей старшого дошкільного віку розроблено й упроваджено заняття «Ми – Колектив», серію тематичних ігор, світлини до яких було розроблено спільно із батьками дітей. На цьому етапі також використано дидактичні («Який «Комплімент», «Мовний калейдоскоп»), сюжетно-рольові («Моя сім'я», «Хто лідер»), рухливі «Обіймашки», «Жива карта» тощо) ігри. Разом з батьками вихованців створено в групі закладу дошкільної освіти простір дитячого колективу, наситивши його колекцією фотоілюстраціями «Я та мій колектив», «Толерантність», виконували творчі

завдання тощо. Проведена робота дозволила дітям дійти висновку про те, що потрібно бути ввічливими, дружнім, з повагою ставитися до своїх ровесників та інших дітей групи дошкільного віку, робити добрі вчинки.

Узагальнення даних за всіма показниками компонентів засвідчено, що на низькому рівні залишилася незначна кількість (18,9%) старших дошкільників ЕК. Більшість дітей ЕГ перебували на високому (49,1 % дітей) та достатньому рівні (32,0 % респондентів).

Результати діагностичних зрізів свідчать про доречність обраних форм, методів, засобів та прийомів, які позитивно та якісно впливають на розвитку м'яких навичок командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Висновки до третього розділу

У третьому розділі для визначення ефективності розроблених педагогічних умов розвитку м'яких навичок у дітей старшого дошкільного віку було проведено педагогічний експеримент, що дозволив одержати найбільш вірогідні факти, які об'єктивно характеризують можливості вдосконалення знань старших дошкільників до командної роботи.

До педагогічного експерименту було залучено 72 дітей старшого дошкільного віку, серед них: 35 дітей експериментальних груп (ЕГ) та 37 старших дошкільників контрольних груп (КГ), які виховувались у ЗДО № 45, ЗДО 17, ЗДО та працювали в однакових педагогічних умовах. Також проводилося опитування серед 18 фахівців закладів дошкільної освіти та 40 батьків вихованців.

Відповідно до мети констатувального етапу педагогічного експерименту було здійснено вхідне діагностування відповідного процесу та проаналізовано отримані результати. Висловлено припущення, що розроблення діагностичного інструментарію та визначення рівня

сформованості м'яких навичок у дітей старшого дошкільного віку дозволить об'єктивно з'ясувати його реальний стан в умовах закладу дошкільної освіти та встановити вихідні дані для формувального етапу педагогічного експерименту.

Важливим складником експериментальної роботи була реалізація педагогічних умов та експериментальної методики розвитку м'яких навичок дітей старшого дошкільного віку. Програма дослідно-експериментальної роботи проводилася з дітьми старшого дошкільного віку експериментальної групи та передбачала поетапну (інформаційно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, креативно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний) реалізацію визначених педагогічних умов, що були задіяні комплексно та на кожному з указаних етапів визначались як основні (домінантні).

Після завершення формувального етапу експерименту було проведено контрольний зріз із метою з'ясування ефективності визначених педагогічних умов. Було виявлено, що в експериментальній групі відбулися значні позитивні зміни в рівнях сформованості м'яких навичок до командної праці, на відміну від контрольної групи, результати якої також змінилися на краще, проте не так суттєво.

У зв'язку з цим використано λ -критерій Колмогорова-Смирнова [160] для розрахунку λ -критерію між двома емпіричними розподілами, щоб перевірити достовірність одержаних результатів.

На кожному етапі роботи для дітей старшого дошкільного віку розроблено й упроваджено заняття «Ми – Колектив», серію тематичних ігор, світлини до яких було розроблено спільно із батьками дітей. Також було використано дидактичні («Який «Комплімент», «Мовний калейдоскоп»), сюжетно-рольові («Моя сім'я», «Хто лідер»), рухливі «Обіймашки», «Жива карта» тощо) ігри, батьки спільно із дітьми готували портфоліо, виконували творчі завдання. Разом з фахівцями дошкільної освіти, батьками вихованців створено в групі закладу дошкільної освіти простір дитячого колективу, наситивши його колекцією фотоілюстраціями «Я та мій колектив»,

«Толерантність» тощо. Проведена робота дозволила дітям дійти висновку про те, що потрібно бути ввічливими, дружнім, з повагою ставитися до своїх ровесників та інших дітей групи дошкільного віку, робити добрі вчинки тощо.

Найбільше виховне значення мають саме командні ігри. Вони знайомлять дітей з навколишньою дійсністю, із взаємовідносинами між людьми, розширюють кругозір дітей, тобто вчать пізнавати життя. За допомогою soft skills в ігровій формі можемо знайомити дошкільників з життям, навчаємо контролювати свої емоції та поведінку, даємо змогу самореалізуватись у подальшому житті.

ВИСНОВКИ

Узагальнюючи теоретичні аспекти та результати експерименту, можна зробити наступні висновки:

Аналіз вітчизняної й зарубіжної психолого-педагогічної та соціальної літератури щодо вивчення м'яких навичок у старших дошкільників з досліджуваної теми дозволяє зробити висновок, що основи soft skills формуються ще в ранньому дитинстві та розвивається протягом усього життя дитини. Тому особливо важливо вибудувати міцний фундамент для soft skills у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Розвиток м'яких навичок із раннього віку – це формування основи для подальшого самовдосконалення дитини. Сконцентровано увагу на вивченні питання формування у старших дошкільників навичок роботи у команді для розвитку у них гнучких навичок (soft skills). Ознайомлено сучасних фахівців дошкільної освіти з сучасною технологією розвитку у дітей старшого дошкільного віку навичок командної взаємодії – тімбілдінгом, з його видами та зі шляхами розвитку практичних умінь дітей працювати в команді.

Теоретико-методологічне вирішення полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні та експериментальній перевірці ефективності педагогічних умов розвитку м'яких навичок командної взаємодії у дітей старшого дошкільного віку в умовах ЗДО. Результати проведеного педагогічного дослідження засвідчили ефективність розв'язання поставлених на початку дослідження завдань та дали підставу для формулювання таких висновків:

1. На основі аналізу науково-методичної літератури здійснено та з'ясовано стан розроблення поставленої проблеми у науково-педагогічній теорії та практиці. Описано особливості розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Розглянуто механізми формування у дітей старшого дошкільного віку навичок командної роботи (форми організації дітей в малі об'єднання: пари,

трійки, четвірки, команди; соціоігрові методи організації дітей); інструменти розвитку навичок командної роботи між дошкільниками та створення сприятливих оптимальних умов (особливості управління освітньою діяльністю у форматі підгрупової роботи дітей; методи, прийоми та засоби, що спонукають одноліток до взаємодії; спортивний тімбілдінг); значення ровесництва для формування поколінних навичок у дітей (що таке поколінні навички, їх значення для соціалізації дітей тощо).

2. Виявлено компоненти, критерії, показники та схарактеризовано рівні сформованості гнучких навичок командної праці дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Визначено й теоретично доведено, що педагогічна структура розвитку м'яких навичок дітей старшого дошкільного віку до командної роботи в умовах ЗДО містить взаємопов'язані компоненти, як-от: (особистісно-знаннєвий, мотиваційно-спрямований, практико-діяльнісний, рефлексивний).

На основі аналізу психолого-педагогічної літератури обрано такі критерії з відповідними показниками сформованості когнітивний (показники: обізнаність дітей із колективною працею, згуртованістю, обов'язку, взаємини дружньої взаємодопомоги, проявом гуманності у спільній діяльності, культури взаємин; усвідомлення безкорисливості у здійсненні добродіянь і обмін культурними цінностями через сприяння досягненню ними успіху; формування культури ставлення до однокласників; формування вмінь дітей домовлятися про спільну діяльність);

мотиваційний (показники: створення ситуацій розвитку пізнавальних інтересів у дітей старшого дошкільного віку у колективній діяльності; усвідомлення дітьми почуття обов'язку, прояв гуманності у спільній діяльності, позитивного емоційного ставлення до інших; наявність у дітей старшого дошкільного віку інтересу, бажання, потреби у співдружності, колективній праці; створення культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності мотивів, дій та результатів; створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на

розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі; доброзичливе ставлення до однолітків, узгодження дій, уміння відмовитися від особистих бажань заради досягнення спільної мети);

поведінковий (показники: наявність умінь прийнятої поведінки до роботи у дитячому колективі; уміння використовувати формули мовленнєвого етикету в практиці спілкування; уміння виявляти згуртованість у спільній діяльності з дітьми групи; прояв моральності, щирості взаємин між дітьми старшого дошкільного віку у процесі кооперації; прояв уміння культури взаємин між дітьми дошкільного віку через забезпечення єдності дій та результатів роботи);

оцінний (показники: уміння здійснювати саморегуляцію та самооцінювання своєї поведінки; взаємооцінка проявів колективної праці; свідоме та сумлінне ставлення старших дошкільників до власних учинків, вияву моральних почуттів та переконань у поведінці, повнота і виразність його моральних засад у процесі спільної діяльності; уміння виконувати колективні або групові завдання, що характеризується поділом з товаришем власним досвідом, умінням, задумом) та рівні (високий, достатній, низький) до розвитку командної праці у дітей старшого дошкільного віку.

Визначено етапи (інформаційно-збагачувальний, репродуктивно-діяльнісний, креативно-діяльнісний, рефлексивно-оцінний).

Аналіз сучасного стану проблеми дозволив встановити, що окреслені критерії та показники є логічно-систематизованими та об'єктивними, оскільки ґрунтуються на досліджуваній проблемі розвитку гнучких навичок у дітей старшого дошкільного віку та розкривають основний зміст вихідного поняття.

На основі означених критеріїв і показників було схарактеризовано три рівні сформованості м'яких навичок до командної праці у дітей старшого дошкільного віку: високий, достатній, низький – та запропоновано змістові характеристики кожного з них, що визначає специфіку їх проявів та взаємозв'язків.

3. Визначено, теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено ефективність педагогічних умов розвитку м'яких навичок до командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти:

- забезпечення суб'єкт-суб'єктної взаємодії між учасниками освітнього процесу (дитина-дитина, дитина-дорослий, дитина-група дітей);
- створення емоційно-збагаченого, розвивального освітнього середовища, спрямованого на розвиток у старших дошкільників до співдружності та спільної діяльності у колективі;
- впровадження відповідного методичного забезпечення щодо розвитку soft skills (командної праці-кооперації) у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

4. Розроблено, теоретично обґрунтовано й апробовано ефективність експериментальної методики сформованості м'яких навичок до командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти.

Розроблено та апробовано діагностувальну й експериментальну методики розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку; навчально-методичний супровід процесу розвитку soft skills (до командної праці) дітей старшого дошкільного віку (система вправ, ситуацій, ігор, інструменти розвитку навичок командної роботи; соціоігрові методи організації дітей, спортивний тимбілдинг) щодо формування умінь дітей до командної праці, завдання для самостійної роботи, критерії оцінювання, методичні рекомендації, глосарій тощо);

- розроблено тренінг «Професійна підготовка майбутніх вихователів закладів дошкільної освіти до розвитку soft skills дітей старшого дошкільного віку» та «Основи використання технології тимбілдинг у ЗДО як складової успішної реалізації педагогіки емпативності (натхнення та мотивації до дії)»;
- увпроваджено у діяльність закладів дошкільної освіти педагогічних умов та діагностувальної методики розвитку м'яких командної праці навичок у дітей старшого дошкільного віку.

Розроблено практичний poradnik для студентів спеціальності «Дошкільна освіта» та вихователів «Командна робота: як допомогти дошкільникам набути м'яких навичок», складений за матеріалами кваліфікаційної роботи.

Здійснено порівняльний аналіз одержаних результатів на констатувальному та формуальному етапах дослідження. Визначено, що характерним є помітне зростання вимірюваних рівнів сформованості м'яких навичок до командної праці у дітей старшого дошкільного віку в умовах закладу дошкільної освіти експериментальної групи на прикінцевому етапі експерименту.

Зокрема, високого рівня досягли 49,1% дітей експериментальної групи, на достатньому рівні залишилися 32,0% дітей старшого дошкільного віку, на низькому рівні залишилося 18,9% старших дошкільників. Тоді як діти контрольної групи розподілилися наступним чином: 34,6 % мають високий рівень; 22,7% дітей старшого дошкільного віку знаходилася на достатньому та 42,7% дітей - на низькому рівні.

Отже, отримані дані завершального етапу експерименту показали, що в експериментальній групі відбулися позитивні зміни в кількісній і якісній характеристиці рівнів сформованості базових моральних якостей старших дошкільників за допомогою авторських казок.

Порівняння отриманих під час дослідження даних дає змогу дійти висновку про ефективність реалізації педагогічних умов формування моральних якостей дітей старшого дошкільного віку засобами казок в умовах ЗДО. Результати, отримані наприкінці педагогічного дослідження дають підстави вважати, що визначені вище завдання реалізовано, мети досягнуто.

Список використаних джерел до розділу 3:

1. Великий тлумачний словник сучасної української мови / уклад. і голов. ред. В. Т. Бусел. Київ ; Ірпінь : Перун, 2004. 1440 с.
2. Гончаренко С. У. Педагогічні закони, закономірності, принципи : сучасне тлумачення. Рівне : Волин. обереги, 2012, с. 204.
3. Гончаренко С. У. Український педагогічний енциклопедичний словник. Вид. 2-ге, доповн. і випр. Рівне : Волин. обереги, 2011. 31 с.
4. Енциклопедія освіти / Акад. пед. наук України ; голов. ред. В. Г. Кремень. Київ : Юрінком Інтер, 2008. 1040 с.
5. Исаев И. Ф. Профессионально-педагогическая культура преподавателя : учеб. пособ. для студентов высш. учеб. заведений. М. : Академия, 2002. 208 с.
6. Литвин А. Педагогічні умови інформатизації навчально-виховного процесу в ПТНЗ будівельного профілю. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2010. № 5. С. 65–78.
7. Новий тлумачний словник: в 4-х т. [укл. В. Яременко, О. Сліпушко]. К. : «Аконіт». Т. 4. 1999. 941 с.
8. Піроженко Т. О. Особистість дошкільника – перспективи розвитку: навч.-метод. посіб. Тернопіль : Мандрівець, 2010. 136 с.
9. Піроженко Т.О. та ін. Методичний посібник до парціальної програми з розвитку з розвитку соціальних навичок ефективної взаємодії дітей від 4 до 6-7 років «Вчимося жити разом».К.: Видавництво «Алатон, 2016. 112 с.
10. Проект Стандарту вищої освіти України : 012 Дошкільна освіта (магістр). URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/naukovo-metodichna-rada-ministerstva-osviti-i-nauki-ukrayini/proekti-standartiv-vishoyi-osviti> (дата звернення: 18.09.2017).
11. Професійна освіта : словник : навч. посіб. / уклад.: С. У. Гончаренко та ін. ; за ред. Н. Г. Ничкало. Київ, 2000. С. 78.

12. Пуйо О.І. Рухливі ігри як засіб формування ціннісних орієнтацій дітей старшого дошкільного віку : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. 2021. 276 с.
13. Сахарова О. М. Педагогічні умови збагачення словника дітей молодшого дошкільного віку в процесі фізичного виховання: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. 2021. 233 с.
14. Сіренко А.Є. Формування у старших дошкільників впевненості в собі у груповій діяльності: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.08. 2017. 281 с.
15. Специфіка формування взаємин між дітьми дошкільного віку. URL: <https://vseosvita.ua/library/specifika-formuvanna-vzaemin-miz-ditmi-doskilnogo-viku-200599.html> (дата звернення: 07.02.2021).
16. Философский энциклопедический словарь / гл. ред.: Л. Ф. Ильичев, П. Н. Федосеев, С. М. Ковалев, В. Г. Панов. М. : Сов. энциклопедия, 1983. 840 с.
17. Ціннісні орієнтації дитини у дорослому світі : навч.- метод. посібник / Т.О. Піроженко, Л.І. Соловйова та ін. К.: Видавничий Дім «Слово», 2016. 248 с.
18. Шипилов В. Перечень навыков soft-skills и их развития. URL: https://www.cfin.ru/management/people/dev_val/soft-skills.shtml (дата звернення: 07.10.2021).

ДОДАТКИ

Додаток А

Анкета для визначення розвитку "м'яких навичок" у дітей старшого дошкільного віку.

Прізвище та ім'я дитини _____

Вік _____

1. Коли ти виростиш, то ким станеш? _____

2. Як ти думаєш, що потрібно, щоб отримати таку професію? _____

3. Ким працюють твої батьки? _____

4. Які професії тобі подобаються? _____

5. Навіщо людині потрібно знати іноземну мову? _____

6. Які речі з перерахованих тобі потрібні в першу чергу: комп'ютер, мобільний телефон, телевізор, іграшки, книги? Чому? _____

7. Ти хочеш вчитися в школі? Чому? _____

8. Що ти любиш малювати? _____

9. Назви свої улюблені пісні. _____

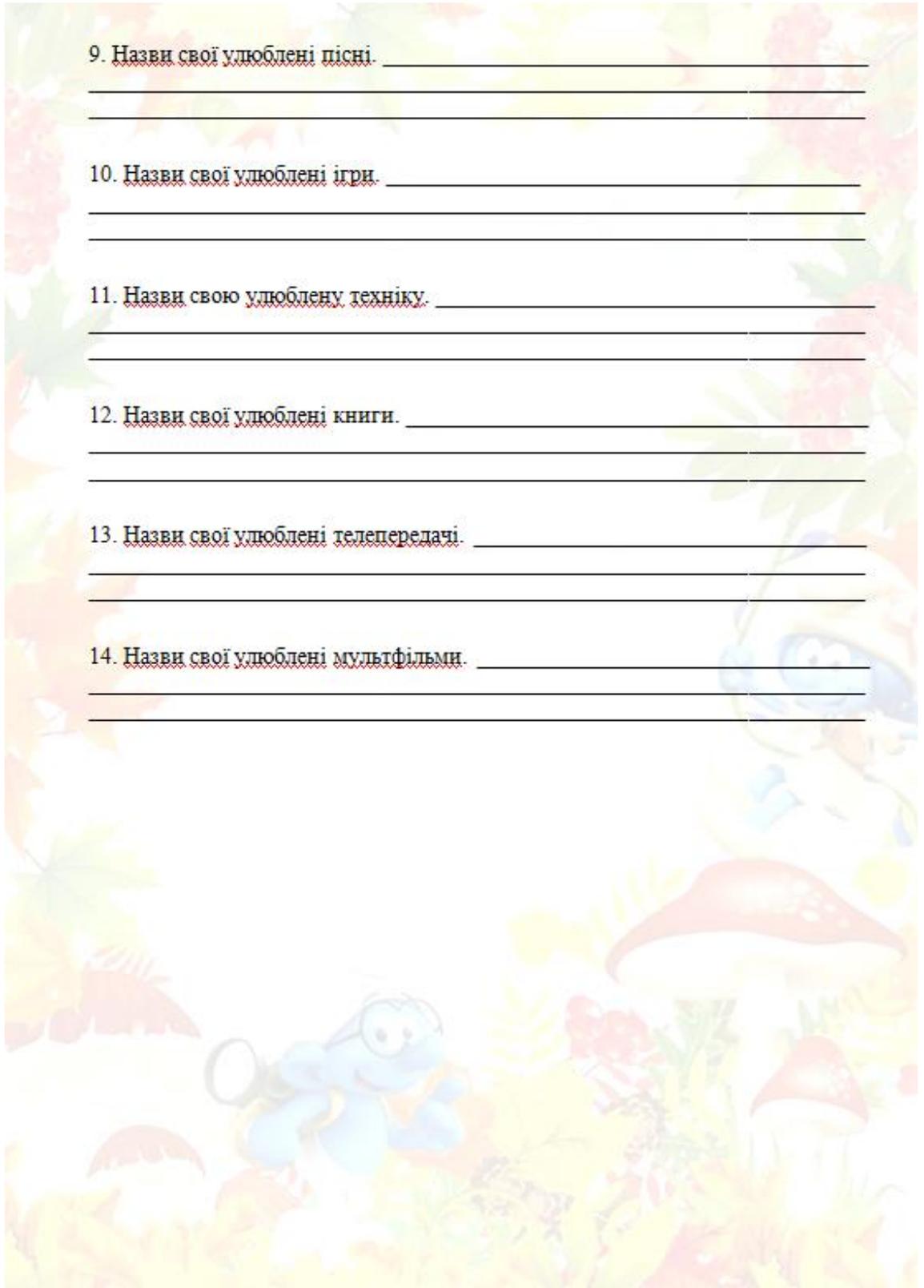
10. Назви свої улюблені ігри. _____

11. Назви свою улюблену техніку. _____

12. Назви свої улюблені книги. _____

13. Назви свої улюблені телепередачі. _____

14. Назви свої улюблені мультфільми. _____

Анкета для вихователів по soft-skills

Шановні колеги! Дана анкета присвячена питанню розвитку навичок soft-skills у дошкільнят. Просимо Вас відповісти на всі питання анкети. Якщо Вам щось здається незрозумілим, будь ласка, зверніться до інтерв'юера.

1. Чи знаєте ви, що таке soft-skills (м'які навички)? _____
2. Як Ви розумієте цей термін? _____
3. Для чого, на Вашу думку, потрібно розвивати «м'які навички» у дошкільнят?

4. Чи вважаєте Ви, що для розвитку навичок soft-skills у дошкільнят педагогу необхідно додаткову освіту? Якщо так, то з чим це пов'язане.

5. Чи є у Вас в групі умови для розвитку soft-skills у дошкільнят?

6. Які умови для розвитку soft-skills дітей вже створені, а які плануєте створити?

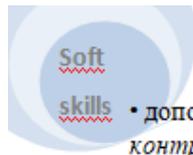
	Умови для організації розвитку soft-skills дошкільнят
Створено в групі	
Планується створити	

7. Як часто Вами планується організація розвитку soft-skills дошкільнят (із зазначенням місця в режимі дня)?

8. Як Ви підтримуєте пізнавальний інтерес дітей до розвитку soft-skills?

9. У чому Ви бачите користь діяльності направлену на розвиток soft-skills у дошкільнят? Виберіть із запропонованих варіантів не більше трьох, найбільш значущих для Вас.

- розширює кругозір дітей, розуміння світу
- сприяє пізнанню, активного вивчення навколишнього життя
- впливає на розвиток мислення (аналіз, синтез, узагальнення, висновки та ін.)
- сприяє мовному розвитку (словник, висловлювання, міркування)

Анкета для вихователів по soft-skills

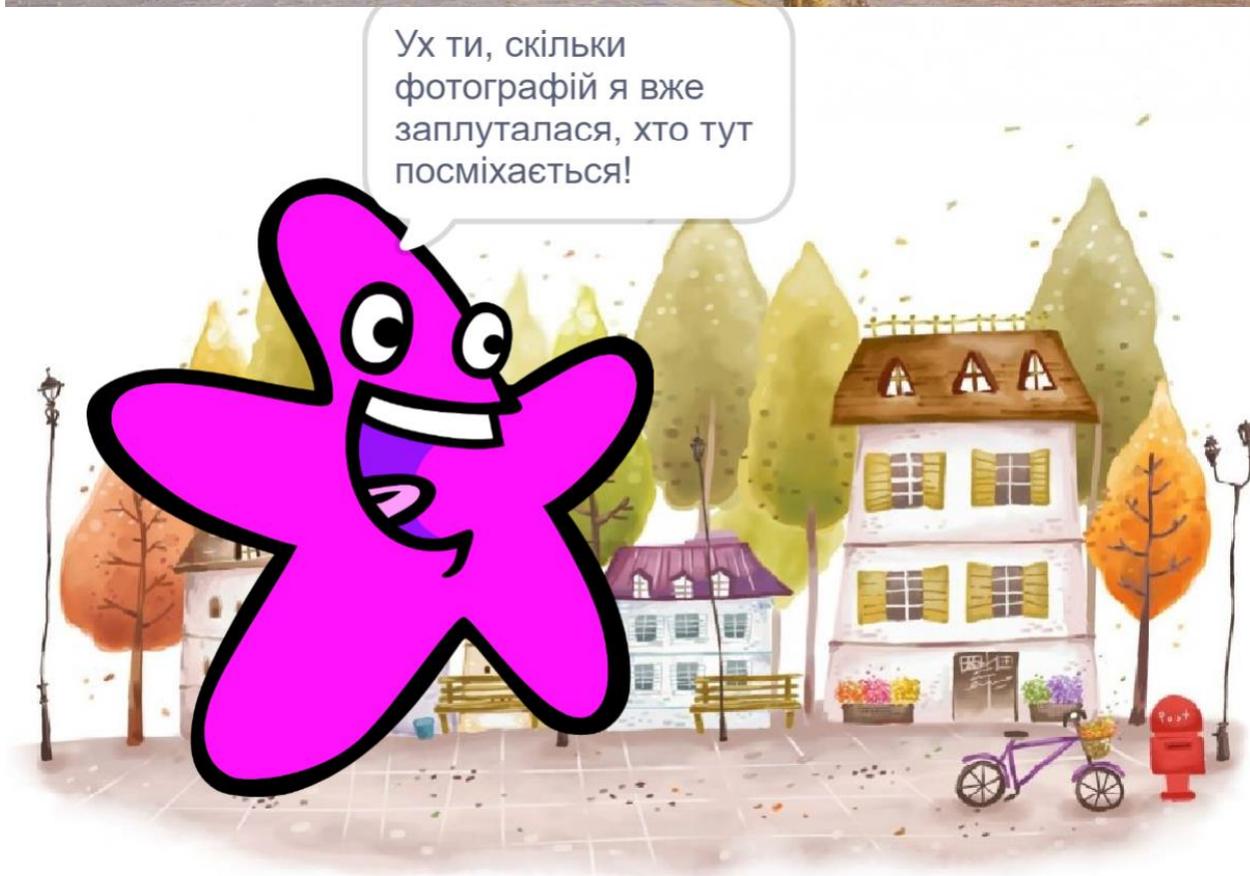
- допомагає формувати само менеджмент (цільпокладання, планування, контроль і т.д.)
- розвиває їх лідерські якості та вміння працювати в команді
- виховує впевненість в собі і власні сили
- інше

10. На Вашу думку, під час проведення Вами занять ви вже розвиваєте навички soft-skills у дітей?

Дата заповнення _____

Дякуємо Вам за відповіді

ВИБЕРИ ТОГО ЩО ПОСМІХАЄТЬСЯ

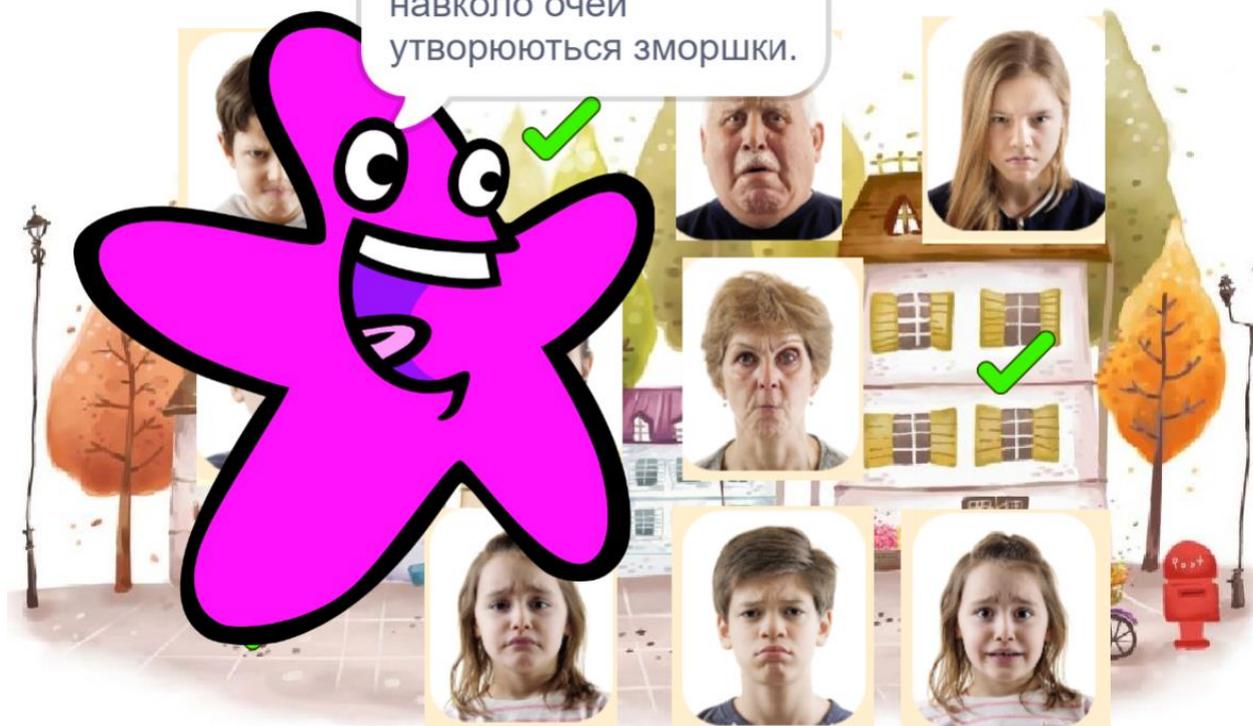
ВИБЕРИ ТОГО ЩО ПОСМІХАЄТЬСЯ

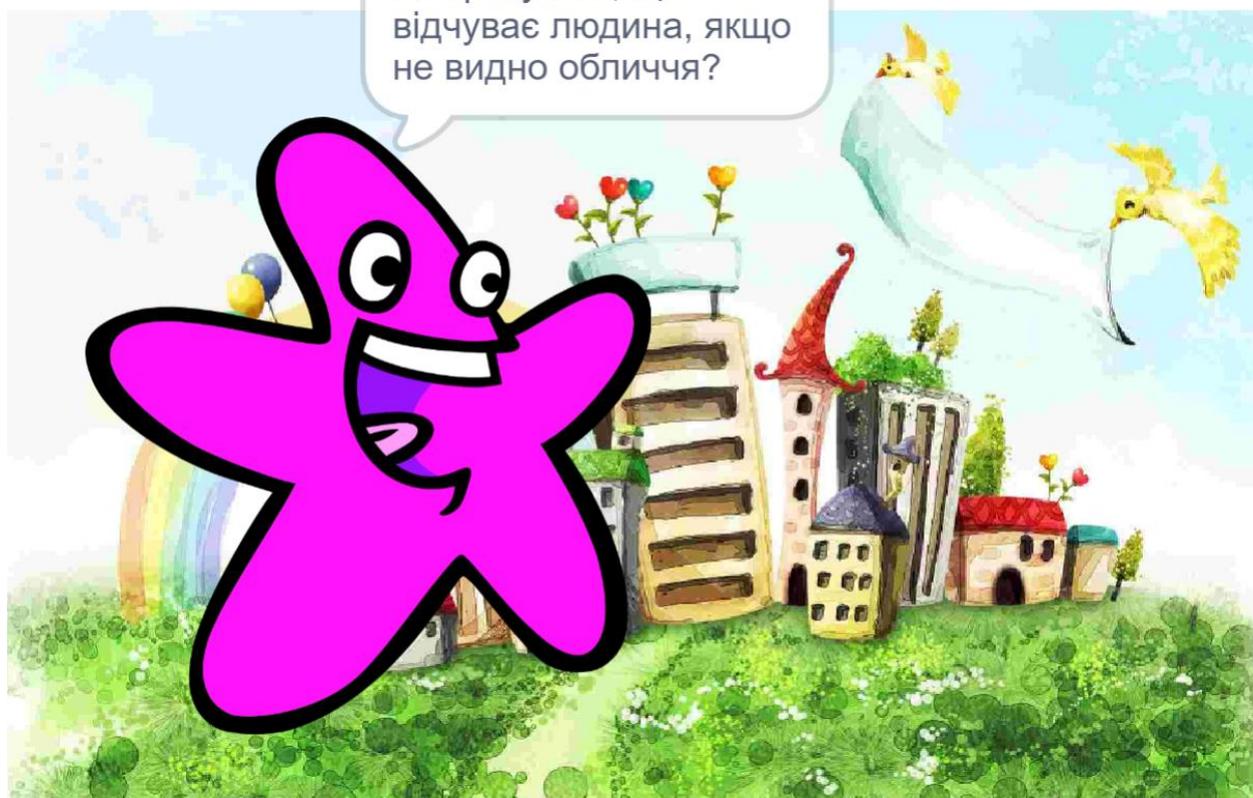
ВИБЕР

Коли ми радіємо,
обличчя змінюється.
Щоки піднімаються,
навколо очей
утворюються зморшки.

ЛІХАЄТЬСЯ

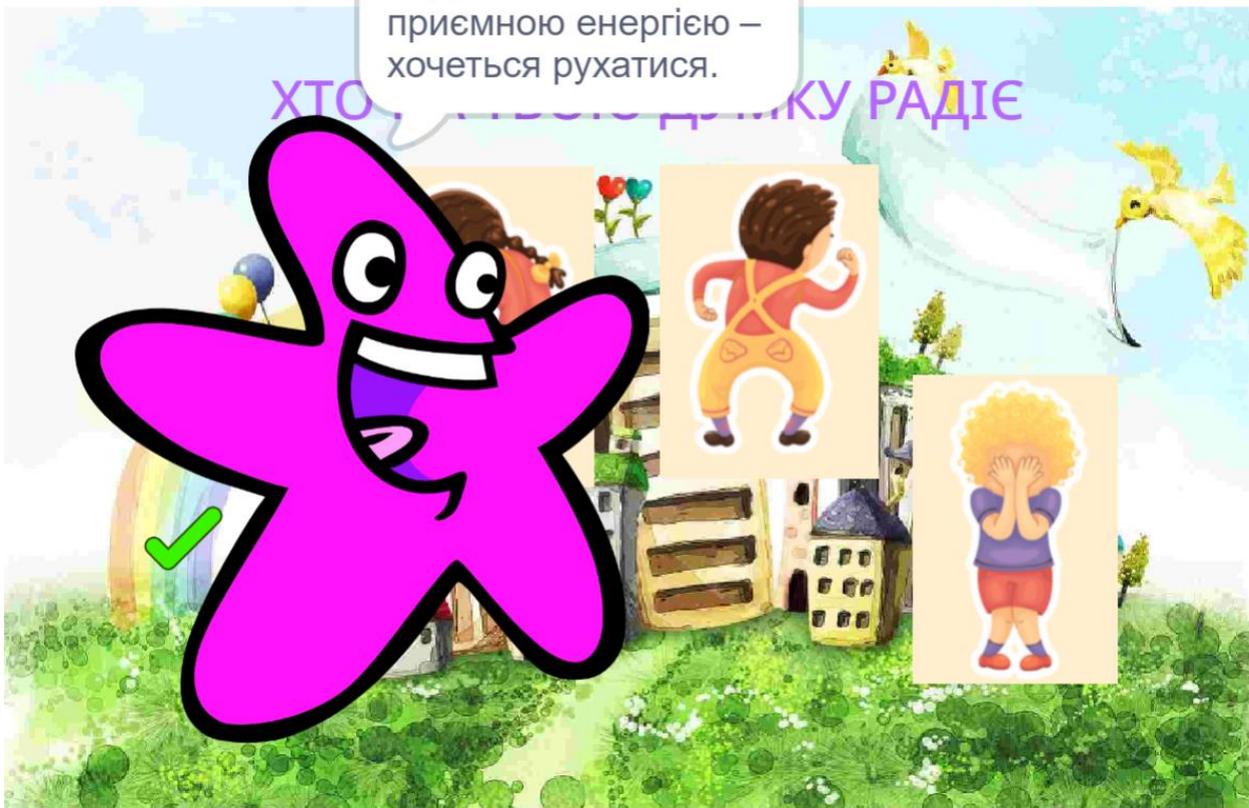
Як зрозуміти, що
відчуває людина, якщо
не видно обличчя?

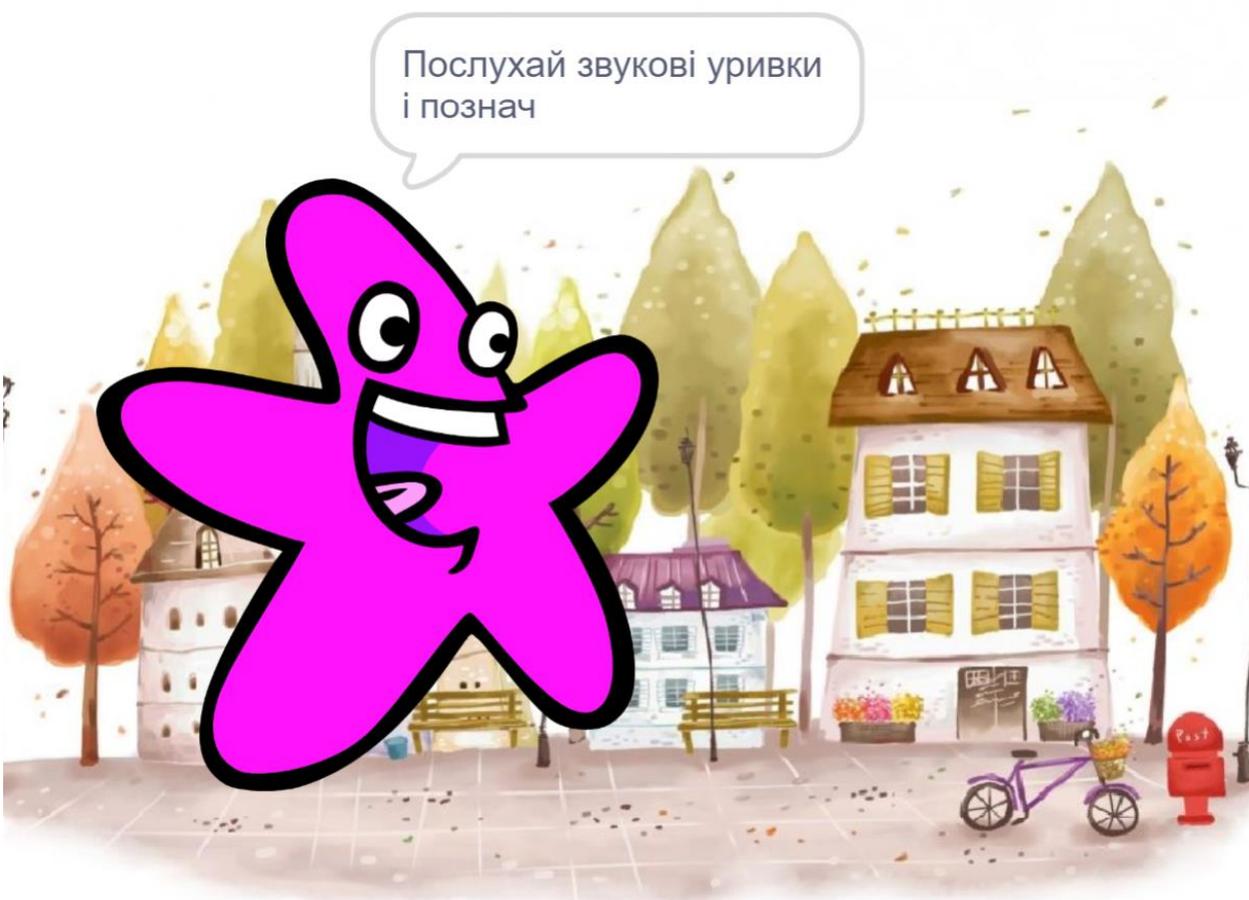

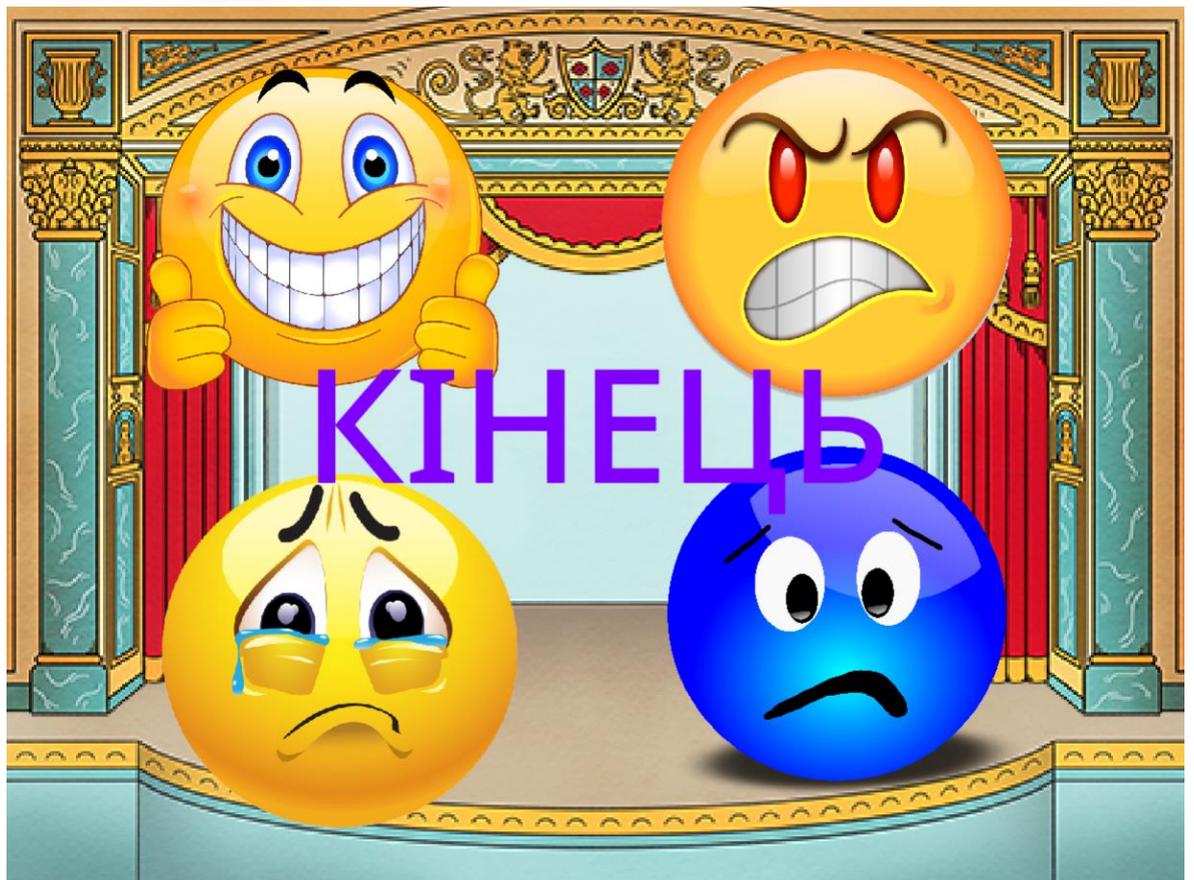
Радість сповнює тіло
приємною енергією –
хочеться рухатися.

ХТО... ДІТКУ РАДІЄ

Послухай звукові уривки
і познач

Додаток Г

ЗАТВЕРДЖЕНО

Наказ Міністерства освіти
і науки України
_____ 2019 № _____

ПРОГРАМА

проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою:
«Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом
соціально-емоційного та етичного навчання»
на базі закладів загальної середньої освіти України
на листопад 2019 – грудень 2024 років

№	Зміст роботи	Строк виконання	Очікувані результати
I (організаційно-підготовчий) етап (жовтень 2019 р. – жовтень 2020 р.)			
1.	Проаналізувати філософську, педагогічну, психологічну літературу і наявну програму соціально-емоційного і етичного навчання з метою створення актуального організаційно-педагогічного забезпечення.	Протягом I етапу	Підготувати банк даних нормативно-правових документів та використовуваних матеріалів з проблеми експерименту всеукраїнського рівня (далі – Експерименту).
2.	Вивчення готовності вчителів до здійснення експериментальної діяльності	Жовтень 2019	Визначення рівня психологічної готовності вчителів до інноваційної діяльності

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАКАЗ

18 11 20 19 р.

м. Київ

№ 1438

Про проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Організаційно-педагогічні умови формування в учнів м'яких навичок шляхом соціально-емоційного та етичного навчання» на базі закладів загальної середньої освіти України на листопад 2019 – грудень 2024 років

Відповідно до пунктів 7 і 8 Розділу I, пунктів 5,7–11 Розділу II Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності, затвердженого наказом Міністерства освіти і науки України від 07 листопада 2000 року № 522, зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 26 грудня 2000 року за № 946/5167 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки України від 11 липня 2017 року № 994), урахуваючи листи Управління освіти, науки та молоді Волинської обласної державної адміністрації від 25.09.2019 № 3015/07/2-19, Департаменту освіти і науки Дніпропетровської обласної державної адміністрації від 15.10.2019 № 6005/0/211-19, Департаменту освіти і науки Донецької обласної державної адміністрації від 04.09.2019 № 2213/0/161-19/01-23, Управління освіти і науки Житомирської обласної державної адміністрації від 25.09.2019 № 1867-2/3-19, Департаменту освіти і науки Закарпатської обласної державної адміністрації від 25.09.2019 № 01-17/3288, Департаменту освіти і науки Запорізької обласної державної адміністрації від 10.10.2019 № 3587/03.2-16, Департаменту освіти, науки та молодіжної політики Івано-Франківської обласної державної адміністрації від 26.09.2019 № 1132/01-11/04, Департаменту освіти і науки Київської обласної державної адміністрації від 25.09.2019 № 12-01-08/3289, Департаменту освіти і науки виконавчого органу Київської міської ради (Київської міської державної адміністрації) від 26.09.2019 № 063-7791, Управління освіти, науки, молоді та спорту Кіровоградської обласної державної адміністрації від 23.10.2019

м. Київ

Сертифікат № 006626/18.04-21

засвідчує, що **Оксана Ігнатенко**
(ДНЗ № 14 "Малятко" м. Чернігів)

взяла(-в) участь у вебінарі

**SOFT SKILLS, або «М'ЯКІ НАВИЧКИ» У ДОШКІЛЬНИКІВ:
ЗАПОЗИЧУЄМО У ЄВРОПЕЙЦІВ ЧИ СВОГО НЕ ЦУРАЄМОСЬ?**

СПІКЕРИ: Катерина КРУТІЙ, докторка педагогічних наук, професорка кафедри дошкільної освіти ВДПУ імені Михайла Коцюбинського
Наталія ГАВРИШ, докторка педагогічних наук, професорка кафедри психології та педагогіки дошкільної освіти ПХДПУ ім. Григорія Сковороди

Керівник Інформаційно-видавничої агенції "Освіта України" **В. М. Бойко**

Кількість годин: 3 (три) академічні
Дата: 18.04.2021 р.

Україна
Інформаційно-видавничої агенція
«Освіта України»
м. Київ
ІПН 2366109426

ОСВІТА УКРАЇНИ

ІНФОРМАЦІЙНО-ВИДАВНИЧА АГЕНЦІЯ

КВЕД 85.59 Освіта:
- діяльність з додаткової підготовки з певної дисципліни;
- діяльність курсів з підвищення професійної кваліфікації

